

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να παρουσιάσετε:

α. τις αρχές που διέπουν τις κοινωνίες των ελληνιστικών χρόνων. (μονάδες 12)

β. τον τρόπο διαμόρφωσης της ελληνιστικής κοινής (γλώσσας) και τον ρόλο που διαδραμάτισε στη μετάδοση των αρχών που διέπουν τις κοινωνίες των ελληνιστικών χρόνων. (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Σ' αυτές τις [ενν. ελληνιστικές] πόλεις έπεσαν οι παραδοσιακοί φραγμοί που χώριζαν την Ευρώπη από την Ασία. Έτσι, εκατό χρόνια περίπου μετά τον Αλέξανδρο, ο μεγάλος σοφός Ερατοσθένης επέκρινε¹, αυτούς που, ακολουθώντας τον Αριστοτέλη, χώριζαν τους ανθρώπους σε Έλληνες και Βαρβάρους και ζητούσε να τους διακρίνουν μάλλον σύμφωνα με τον τρόπο του Αλέξανδρου, δηλαδή σύμφωνα με τις ηθικές και πνευματικές τους ιδιότητες σε καλούς και σε κακούς, γιατί, όπως έλεγε, «ακόμα και ανάμεσα στους Έλληνες βρίσκονται πολλοί κακοί άνθρωποι, ενώ ανάμεσα στους Βαρβάρους υπάρχουν άνθρωποι με υψηλό πολιτισμό, όπως οι Ινδοί και οι Άριοι (Ιρανοί). [...] Η ελληνική γλώσσα αποτέλεσε το όχημα αυτού του μοναδικού κοσμοπολίτικου πολιτισμού. [...] Την ίδια εποχή, οι Εβραίοι της Διασποράς υιοθέτησαν σχεδόν αμέσως τα ελληνικά, έτσι ώστε, ήδη από τον 3ο αιώνα, οι Εβραίοι της Αλεξάνδρειας υποχρεώθηκαν να μεταφράσουν τη Βίβλο στα ελληνικά, γιατί κατά τη Θεία Λειτουργία, οι κοινότητες δεν την καταλάβαιναν πλέον αρκετά στην πρωτότυπη γλώσσα.

Παπαϊωάννου, Κ., *Τέχνη και Πολιτισμός στην Αρχαία Ελλάδα*, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα 1998, σσ. 320-321.

¹ Ασκούσε κριτική.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να παρουσιάσετε:

α. τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κοινωνικής κατηγορίας των μετοίκων στην Αθήνα την εποχή του Περικλή. (μονάδες 15)

β. την εμπλοκή των μετοίκων στις λειτουργίες της χορηγίας και της τριηραρχίας κατά την ίδια ιστορική περίοδο. (μονάδες 10)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Οι περισσότεροι Αθηναίοι μέτοικοι ήταν Έλληνες, μα βρίσκουμε ανάμεσά τους και Φοίνικες, Φρύγες, Αιγυπτίους, ακόμη και Άραβες. Στην Αθήνα τον πέμπτο αιώνα π.Χ. ήταν πολλοί οι μέτοικοι. Ήταν περίπου οι μισοί από τους «Αθηναίους πολίτες», δηλαδή ήταν γύρω στις είκοσι χιλιάδες. Είχαν όλες σχεδόν τις οικονομικές υποχρεώσεις των πολιτών, κυρίως τις λειτουργίες, παραδείγματος χάρη τη χορηγία για τη γιορτή των Ληναίων. Όποιος οριζόταν από τον επώνυμο άρχοντα γι' αυτή τη λειτουργία ήταν υποχρεωμένος να συντηρήσει, να πληρώσει τα έξοδα για τη διδασκαλία ενός χορού για τις δραματικές παραστάσεις που θα δίνονταν στη γιορτή αυτή. Οι μέτοικοι ήταν απαλλαγμένοι από την τριηραρχία, γιατί αυτός που υποχρεωνόταν να την αναλάβει θα κυβερνούσε ένα πολεμικό πλοίο. Οι μέτοικοι πλήρωναν επίσης έναν ειδικό φόρο, για να πούμε την αλήθεια πολύ μικρό, το μετοίκιον.

Flaceliere, R., *Ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος των αρχαίων Ελλήνων*, μτφρ. Γ. Βανδάρου, Παπαδήμας, Αθήνα 1991, σσ. 59-60.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να παρουσιάσετε:

α. τις συνέπειες του Πελοποννησιακού πολέμου για τις ελληνικές πόλεις που ενεπλάκησαν σε αυτόν. (μονάδες 12)

β. τα βασικά σημεία και τις συνέπειες της Ανταλκιδείου ειρήνης (386 π.Χ.). (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Το τέλος του Πελοποννησιακού Πολέμου έκανε φανερή τη μεγάλη κρίση από την οποία χειμαζόταν ο ελληνικός κόσμος σε όλους τους τομείς της πολιτειακής, οικονομικής και της κοινωνικής του ζωής. [...] Χιλιάδες άνθρωποι έμειναν χωρίς πόρους ζωής και όλοι αισθάνονταν σαν εφιάλη την έλλειψη δικαιοσύνης. [...] Τούτα όλα τα φαινόμενα δεν ήσαν παρά συμπτώματα της βαριάς νόσου που κατέτρυχε τον οργανισμό του ελληνικού κράτους, την πόλη. [...] Για την ιστορία των Ελλήνων η ειρήνη του «Βασιλέως» αντιπροσωπεύει μια από τις πιο ταπεινές στιγμές της έσχατης παρακμής. Χρησιμοποιώντας η Περσία το αξίωμα εκείνο που αποτελούσε το Α και το Ω της πολιτειακής ζωής των Ελλήνων, το αξίωμα της αυτονομίας των διαφόρων μεμονωμένων πόλεων, για να κατακερματίσει την Ελλάδα σε αδύναμα κρατίδια, και επιβάλλοντας την παρουσία του μεγάλου βασιλέως ως εγγύηση της κατάστασης αυτής, η μεγάλη δύναμη της Ανατολής κατόρθωσε επί τέλους να θέσει το πόδι της πάνω στον αυχένα του Ελληνισμού.

Bengtson, H., *Ιστορία της αρχαίας Ελλάδος*, μτφρ. Ανδρέα Γαβρίλη, Μέλισσα, Αθήνα 1991, σσ. 218, 231.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποια ήταν τα βασικά χαρακτηριστικά του νέου πολιτεύματος που εγκαθιδρύθηκε στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία και ονομάστηκε *Principatus*; (μονάδες 13)

β. Ποια η σημασία του τίτλου *Αύγουστος* που έλαβε τελικά ο Οκταβιανός; (μονάδες 12)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Σε μια συνεδρίαση της Συγκλήτου το 27 π.Χ. δήλωσε [ενν. ο Οκταβιανός] πως παραιτείται από τις έκτακτες εξουσίες του και κήρυξε επίσημα την παλινόρθωση του παλαιού πολιτεύματος. Στην ίδια συνεδρία όμως η Σύγκλητος επέμεινε ότι ο Οκταβιανός έπρεπε να δεχθεί νέες εξουσίες, στρατιωτικές και διοικητικές. [...] Αυτές οι εξουσίες εδραίωσαν τη θέση που είχε ως προϊστάμενος της Συγκλήτου και Πρώτος Πολίτης ή *princeps*: εκείνη την ημέρα (13 Ιανουαρίου του 27 π.Χ.) γεννήθηκε η νέα μορφή διακυβέρνησης, την οποία όπως οι Ρωμαίοι, ονομάζουμε κι εμείς «*principatus*». [...] Στα ονόματα που έφερε ως τότε (*Imperator*, *Caesar*, *Divi filius*), η Σύγκλητος πρόσθεσε τον τίτλο *Αύγουστος*. Παλαιότερα το επίθετο αυτό αποδιδόταν μόνο σε ορισμένους θεούς, για να δηλωθεί πως μπορούσαν να φέρνουν «αύξηση» και να δημιουργούν κάθε τι νέο και καλύτερο.

Rostovtzeff, M., *Ρωμαϊκή Ιστορία*, μτφρ. Βασιλική Κάλφογλου, Παπαζήση, Αθήνα 1984, σσ. 192-193.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από τις ιστορικές πηγές που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

α. στα χαρακτηριστικά της νέας τακτικής πολέμου που καθιέρωσε η οπλιτική φάλαγγα κατά τους αρχαϊκούς χρόνους. (μονάδες 12)

β. στην ανάδυση της έννοιας του οπλίτη-πολίτη, λαμβάνοντας υπόψη τον τρόπο με τον οποίο η συγκεκριμένη στρατιωτική μεταρρύθμιση επέδρασε στον τομέα της πολιτικής συμμετοχής. (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΕΙΚΟΝΑ

Λεπτομέρεια από παράσταση που διακοσμούσε αγγείο του β' μισού του 7ου αι. π.Χ. Απεικονίζεται σκηνή της νέας πολεμικής τακτικής που καθιέρωσε η οπλιτική φάλαγγα. Ρώμη, Villa Giulia. Πηγή: The Beazley Archive

<http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/AR/ar.ag/Chigi%20painter2.htm>

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ακόμη κρίνεται σωστό να θεωρούνται πολίτες όσοι φέρουν οπλισμό' [...] Μάλιστα το αρχαιότερο πολίτευμα στους Έλληνες μετά τη βασιλεία στηρίχθηκε στους πολεμιστές, πρώτα στους ιππείς (γιατί οι ιππείς υπερίσχυαν και υπερείχαν στους πολέμους). [...] Στη

συνέχεια με την αύξηση των πόλεων και της δύναμης των οπλιτών περισσότεροι μετείχαν στο πολίτευμα. Για τον λόγο αυτό οι παλαιότεροι αποκαλούσαν δημοκρατίες τα πολιτεύματα με την τωρινή ονομασία «πολιτείες».

Αριστοτέλης, *Πολιτικά IV*, 1297b 1-15 (μτφρ. Π. Τζιώκα-Ευαγγέλου)

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Πού οφείλεται η διευκόλυνση της κοινωνικής κινητικότητας κατά τους ελληνιστικούς χρόνους και ποιος παράγοντας φαίνεται να επηρεάζει σημαντικά τις εξελίξεις αυτές;

(μονάδες 12)

β. Ποιες αλλαγές παρατηρούνται ως προς τον ρόλο του πολίτη και τις επιδιώξεις του;

(μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Στον ελληνιστικό κόσμο, οι δομικές ομοιότητες των διαφόρων μοναρχιών διευκόλυναν ανθρώπους [...] που διέθεταν τα προσόντα εκείνα που ζητούσαν οι βασιλείς, να μετακινούνται με άνεση από τόπο σε τόπο και να κάμουν την τύχη τους, όπως ακριβώς και οι άνθρωποι που ανήκαν σε κατώτερα κοινωνικά στρώματα και διέθεταν συνηθισμένες ικανότητες μπορούσαν να βελτιώσουν τη θέση τους και τα οικονομικά τους [...] κατατασσόμενοι ως μισθοφόροι σε κάποιον από τους βασιλικούς στρατούς. [...] Για τους Έλληνες, λοιπόν, ο κόσμος ήταν εύκολος να τον κατοικήσεις και με πολλές ευκαιρίες κατακόρυφης ανόδου και πλουτισμού για όποιον ήταν έτοιμος να τις εκμεταλλευθεί.

Walbank, F.W., *Ο ελληνιστικός κόσμος*, μτφρ. Τάσος Δαρβέρης, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1999, σσ. 104-105.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από τις ιστορικές πηγές που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

α. δύο στοιχεία της τεχνοτροπίας από τη ζωφόρο του βωμού του Διός της Περγάμου που σας εντυπωσιάζουν, σε σχέση με την επίτευξη του στόχου του καλλιτέχνη. (μονάδες 12)

β. το πολιτικό μήνυμα του έργου, λαμβάνοντας υπόψη το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο τοποθετείται η οικοδόμηση του μνημείου. (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΕΙΚΟΝΑ

Λεπτομέρεια από τη ζωφόρο του βωμού του Διός στην Πέργαμο (περ. 160 π.Χ.). Αρχαιολογικό Μουσείο Βερολίνου. Πηγή: <http://www.pi-schools.gr/lessons/aesthetics/eikastika/afises/index.php?id=6&v=2>

ΚΕΙΜΕΝΟ

Πάνω στο μεγάλο βωμό του Δία, ο βασιλιάς Ευμένης ο Β΄ είχε προσθέσει μια κολοσσιαία κυκλική ζωφόρο που απεικόνιζε τη Μάχη των Θεών και των Γιγάντων. Η δράση «περικυκλώνει» κυριολεκτικά το μνημείο με δραματική ζωντάνια. [...] Αυτό όμως που

κυριαρχεί, είναι το μυστηριώδες λάξευμα των μυώνων και των σωμάτων γενικότερα, που διακρίνονται για την έντασή τους και τις συσπάσεις τους. Ωστόσο ο καλλιτέχνης δεν αρκείται σ' αυτά τα στοιχεία για να μεταδώσει τη φρίκη της πάλης. Τα πρόσωπα χαρακτηρίζονται επίσης από μια έκφραση υπέρτατης έντασης και αγωνίας. Το έργο αυτό του 2ου αιώνα π.Χ. είναι αντιπροσωπευτικό της τεχνοτροπίας της Περγάμου στη φάση της μεγαλύτερης ακμής της.

Boardman, J., *Αρχαία ελληνική τέχνη*, μτφρ. Α. Παππάς, Υποδομή, Αθήνα 1980, σσ. 220-221.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποιο ρόλο διαδραμάτιζε στη διοίκηση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας το συμβούλιο του αυτοκράτορα; (μονάδες 12)

β. Πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια του «καλού αυτοκράτορα», όπως αυτή διατυπώνεται στο κείμενο και ποια πολιτική του Αυγούστου φαίνεται να αντανακλά; (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο αυτοκράτορας ήταν ο τελικός υπεύθυνος για τη χάραξη πολιτικής και τον διορισμό αυτοκρατορικών αξιωματούχων, πριν από τη λήψη όμως κάποιας απόφασης συμβουλευόταν όσους τον περιστοίχιζαν. Σύμφωνα με τις αντιλήψεις της αριστοκρατίας, ο καλός αυτοκράτορας όφειλε να συμβουλευέται όσους απάρτιζαν το *consilium principis* μια ομάδα δηλαδή επιφανών συγκλητικών και ιππέων φίλων του. Το συμβούλιο αυτό βοηθούσε επίσης τον αυτοκράτορα στον τομέα των νομικών αρμοδιοτήτων του, είτε δηλαδή κατά την εκδίκαση υποθέσεων [...] είτε κατά την εισήγηση νέων νόμων. [...] Στην περίπτωση των απελεύθερων και των δούλων, η επιρροή τους αποτελούσε φυσικό αποτέλεσμα της δυνατότητας να προσεγγίζουν άμεσα τον αυτοκράτορα εφόσον τον βοηθούσαν στην διεκπεραίωση των καθημερινών καθηκόντων του. [...] Μπορούμε να διακρίνουμε τα βασικά στοιχεία αυτού του διοικητικού συστήματος, ήδη σε λειτουργία κατά την εποχή του Αυγούστου.

Garnsey, P., Saller, R., *Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Οικονομία, κοινωνία και πολιτισμός*, μτφρ. Β.Ι. Αναστασιάδης, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1998, σ. 31.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποιες είναι οι μεταρρυθμίσεις που ενίσχυσαν το δημοκρατικό πολίτευμα και σε ποιον αποδίδονται; (μονάδες 12)

β. Ποιο από τα αναφερόμενα μέτρα θεωρείτε ότι συνέβαλε περισσότερο στην ενίσχυση του δημοκρατικού πολιτεύματος και γιατί; (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Μετά τη δολοφονία του Εφιάλτη αρχηγός των δημοκρατικών αναδεικνύεται ο Περικλής και εισηγείται μέτρα που ενισχύουν τη δημοκρατική λειτουργία του πολιτεύματος. Η Βουλή των πεντακοσίων και η Ηλιαία, των οποίων οι δικαιοδοσίες αυξήθηκαν με τις μεταρρυθμίσεις του Εφιάλτη, είναι αρχές κληρωτές προσιτές σε όσους έχουν αποκτήσει το δικαίωμα του πολίτη με τις μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη, οι οποίοι και συναπαρτίζουν την εκκλησία του δήμου. Η ανάδειξη των αρχόντων με κλήρο, γνώρισμα δημοκρατικό, είχε εισαχθεί το 487 π.Χ. Οι άποροι όμως δεν επιζητούσαν τα αξιώματα γιατί η οικονομική τους κατάσταση δεν επέτρεπε να παραμελούν τις βιοτικές τους ασχολίες. Προς θεραπεία αυτής της κατάστασης εισάγεται η μισθοφορά. Αρχικά έπαιρναν μισθό τα μέλη της Ηλιαίας (ηλιαστικός) [...], αργότερα και τα μέλη της βουλής (βουλευτικός) [...], φαίνεται μάλιστα πως πριν από το θάνατο του Περικλή το μέτρο επεκτάθηκε σε όλους τους κληρωτούς άρχοντες.

Ραμού-Χαψιάδη, Α., *Σωτήρες της Ελλάδος (Ηρόδ. VII. 139.5): Ναυκράτορες (Θουκ. V 97,109, VI. 18.5)*, Καρδαμίτσα, Αθήνα 1994, σσ. 26-27.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται:

α. να σχολιάσετε τα δύο διαφορετικά «είδη» ισότητας, τα οποία αναφέρονται σε αυτό.

(μονάδες 10)

β. να εξηγήσετε τον τρόπο με τον οποίο η τυραννίδα συνέβαλε στη συγκρότηση της έννοιας του πολίτη και στη διαμόρφωση συλλογικών μορφών διοίκησης της πόλης. (μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η τυραννίδα επέτρεψε, με επίκεντρο το πρόσωπο του τυράννου, για πρώτη φορά τη συνεργασία και τη συμμετοχή στη διοίκηση της πόλης διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Στο πλαίσιο αυτό αναπτύχθηκαν προοδευτικά συμπεριφορές και κανόνες που θεμελίωσαν την αντίληψη για συλλογικές μορφές διοίκησης της πόλης. Μία από τις σημαντικότερες μεταβολές στο ζήτημα αυτό ήταν το γεγονός ότι με το τέλος της τυραννίδας από τη συμβατική ισότητα που επέβαλλε ο τύραννος (όλοι ήταν ίσοι έναντι του τυράννου) προβάλλεται το αίτημα της ισότητας απέναντι στο νόμο και της νομιμότητας της εξουσίας. Η αντίδραση, δηλαδή, κατά του τυραννικού καθεστώτος προσδιόρισε την έννοια και το περιεχόμενο του πολίτη, είτε με πλήρη είτε με μειωμένα πολιτικά δικαιώματα, ο οποίος συμμετέχει στην επεξεργασία των νόμων και υποτάσσεται σε αυτούς με τη θέλησή του, σε ισότιμη βάση με όλους τους ομοίους του.

Μπιργάλιας, Ν., *Από την κοινωνική στην πολιτική πλειονοψηφία: το στάδιο της ισονομίας. Πολιτειακές μεταβολές στον αρχαίο κόσμο (550-479 π.Χ.)*, Πατάκης, Αθήνα 2009, σσ. 24-25.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να παρουσιάσετε:

α. τους λόγους για τους οποίους ο Ιουστινιανός θεώρησε απαραίτητο να πλήξει τους «δυνατούς». (μονάδες 12)

β. τη διοικητική καινοτομία την οποία εισήγαγε, για να επιτύχει την αποτελεσματικότερη αντιμετώπισή τους. (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο Ιουστινιανός αντιλαμβανόταν ότι οι παντοδύναμοι και αγέρωχοι μεγαλογαιοκτήμονες της εποχής του με την αύξηση των γαιών και του πλούτου τους απειλούσαν και τους ελεύθερους μικροκαλλιεργητές και τα οικονομικά του κράτους, αλλά και την πολιτική του υπόσταση. [...] ο αυτοκράτορας θέλησε [...] να περιορίσει την απειλή τους, να τους ταπεινώσει και να περιορίσει γενικά τη δύναμή τους, και τις παρανομίες τους που καυτηριάζει με τον πιο έντονο τρόπο. Το 536, με Νεαρά του, διατάζει τους κυβερνήτες των επαρχιών να πατάξουν και με τα σκληρότερα ακόμη μέτρα τις αυθαιρεσίες των μεγαλογαιοκτημόνων, έστω και με τη χρησιμοποίηση στρατιωτικών δυνάμεων, αν οι δυνατοί, όπως λέγονται στις πηγές της εποχής οι μεγαλογαιοκτήμονες, έδειχναν τάσεις απείθειας και ανυπακοής στους νόμους και τις αυτοκρατορικές προσταγές.

Καραγιαννόπουλος, Ι., *Το Βυζαντινό Κράτος*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1996, σσ. 112-113.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Το κείμενο που ακολουθεί προέρχεται από μια επιγραφή από την Κορώνεια της Βοιωτίας και διασώζει επιστολή του αυτοκράτορα Αντωνίνου του Ευσεβούς ή Σεβαστού (138-161 μ.Χ.) προς τους κατοίκους της πόλης.

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποιες πληροφορίες αντλούμε σχετικά με τις εξουσίες που περιβάλλουν τον αυτοκράτορα μέχρι τη στιγμή της σύνταξης του παρόντος εγγράφου και τι εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη σας, η αναφορά τους σε μια αυτοκρατορική επιστολή; (μονάδες 12)

β. Ποιους λόγους επικαλείται ο αυτοκράτορας αναφορικά με την αποστολή του εγγράφου προς τους κατοίκους της Κορώνειας και με ποιες διατυπώσεις εκφράζει τη «φιλελληνική» πολιτική του; (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο Αυτοκράτωρ Καίσαρας, υιός του θεού Αδριανού, εγγονός του θεού Τραϊανού Παρθικού, δισέγγονος του θεού Νέρβα, Τίτος Αίλιος Αδριανός Αντωνίνος Σεβαστός, μέγιστος αρχιερέας, διανύοντας το τρίτο έτος της δημαρχικής εξουσίας του, ύπατος για τρίτη φορά, πατέρας της πατρίδας, απευθύνω χαιρετισμό στους άρχοντες, στη βουλή και στον δήμο της Κορώνειας· και επειδή δικαίως αποτίσατε φόρο τιμής στη μνήμη του θεού πατέρα μου, και επειδή κατά τον πρόποντα τρόπο σημειώσατε την εξουσία μου και επειδή εκδηλώσατε πρόθυμα τη χαρά σας για την απόκτηση του γιου μου, συμπεριφέρεστε όπως αρμόζει σε Έλληνες.

Τη διεκπεραίωση της πρεσβείας ανέλαβε ο Δημήτριος, υιός του Διονυσίου, στον οποίο (ορίζω) να καταβληθούν τα οδοιπορικά, αν δεν του έχουν εξασφαλισθεί εκ των προτέρων· Να είστε καλά.

Inscriptiones Graecae VII 2870

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από τις ιστορικές πηγές που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

α. στον τρόπο με τον οποίο προώθησε το σύστημα της νομισματικής οικονομίας ο Μ. Αλέξανδρος. (μονάδες 15)

β. στις επιπλέον πληροφορίες που αντλούμε από τις λεπτομέρειες και τα σύμβολα των νομισμάτων. (μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΕΙΚΟΝΑ

Χρυσός στατήρας του Μ. Αλεξάνδρου, 323 π.Χ., κοπής Μέμφιδος (Αίγυπτος). Κεφαλή της Αθηνάς κοιτάζοντας προς τα δεξιά και φορώντας κορινθιακό κράνος διακοσμημένο με γρύπα και επιγραφή «ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ». Απεικόνιση φτερωτής Νίκης που κρατά στεφάνη και στυλίδα, με κηρύκειο κάτω από το δεξί φτερό.

Classical Numismatic Group, Inc. <http://www.cngcoins.com> Αρχαιολογικό Μουσείο Αμφίπολης

ΚΕΙΜΕΝΟ

Συγκεντρωτική ήταν, λοιπόν, η οργάνωση των «δημοσιονομικών» λειτουργιών και υπηρεσιών του Αλεξάνδρου. Όλοι οι κατά τόπους αρμόδιοι υπάγονταν σε έναν γενικό θησαυροφύλακα. Η συγκεντρωτική αυτή οργάνωση διευκόλυνε και την χάραξη μιας ενιαίας νομισματικής πολιτικής. Και τούτο είναι βαρυσήμαντο. Για πρώτη φορά στην ιστορία βλέπουμε να καθιερώνεται ένα ενιαίο νόμισμα, ενιαίο σε μια πολύ μεγάλη περιοχή του κόσμου. Στο σημείο τούτο, όπως και σε πολλά άλλα, ο Αλέξανδρος πρόλαβε τη Ρώμη.

Κανελλόπουλος, Π., «Η δημοσιονομική πολιτική του Αλεξάνδρου», *ΙΕΕ*, τόμ. Δ, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1977, σ. 223.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να παρουσιάσετε:

α. τις συνέπειες των πλημμυρών του Νείλου για την οικονομία της Αιγύπτου. (μονάδες 10)

β. τις θεότητες που λατρεύονταν από την αιγυπτιακή θρησκεία. (μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η ιλύς είναι η λάσπη που έμενε στα χωράφια μετά την πλημμύρα του Νείλου και τα λίπαινε καθιστώντας τα γόνιμα, γεγονός που προκαλούσε μεγαλύτερο θαυμασμό ακόμη και από τον ίδιο τον ποταμό. Ανάμεσα στα χαραγμένα στις πυραμίδες κείμενα διαβάζει κανείς και την ακόλουθη φράση: «Τρέμουν όσοι βλέπουν την πλημμύρα όταν χτυπούν [ενν. τα κύματα], αλλά τα λιβάδια γελούν, οι όχθες ανθίζουν, τα θεϊκά δώρα έρχονται [ενν. από τον ουρανό], οι άνθρωποι δοξάζουν τους θεούς, η καρδιά των θεών αγαλλιάζει». [...] Η Αίγυπτος λάτρευε επίσης ένα άλλο περιοδικό φαινόμενο, εξίσου τακτικό όπως η πλημμύρα: τον ήλιο. Καθημερινά ο ήλιος ανατέλλει “εξ ανατολών” κατακλύζοντας με τις εκθαμβωτικές ακτίνες του τον κόσμο, φτάνει στο ζενίθ του και δύει το βράδυ με απρόσμενη ταχύτητα. Πώς θα μπορούσε λοιπόν να μη δημιουργηθεί ήδη από τους προϊστορικούς χρόνους ένα ηλιοκεντρικό πολιτικό δόγμα προς τιμήν του θεού Ήλιου; Πώς θα μπορούσαν οι φαραώ της 4ης δυναστείας, δημιουργοί των μεγάλων πυραμίδων, εμπνευσμένοι από την ηλιοκεντρική αντίληψη του σύμπαντος, να μην προσθέσουν το επίθετο Ρα στο όνομά τους;

Λεκλάν, Ζ., «Ο Νείλος, οι Φαραώ και οι θεοί», στο Sartori, Cr., Sacchi, L. (επιμ.), *Αίγυπτος: οι Φαραώ την εποχή των πυραμίδων. Από την προϊστορία έως το 16ο αιώνα π.Χ.*, μτφρ. Άννα Κατσιμπίρη, «Η Καθημερινή», Αθήνα 2007, σσ. 17-22.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να παρουσιάσετε:

α. τα χαρακτηριστικά της νέας τακτικής πολέμου που καθιέρωσε η οπλιτική φάλαγγα κατά τους αρχαϊκούς χρόνους. (μονάδες 10)

β. την επίδραση της οπλιτικής φάλαγγας στην εξέλιξη του πολιτεύματος. (μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Οι πολεμικές ανάγκες στη γενική συγκυρία του έβδομου και του έκτου αιώνα έφεραν στις γραμμές των μαχητών τους ιδιοκτήτες γης που μπορούσαν να οπλισθούν και να πολεμήσουν. Όσο αύξανε το βάρος της φάλαγγας των οπλιτών, τόσο μειωνόταν η αξία των ευγενών πολεμιστών. Οι ιππείς συνέχισαν να φτάνουν στο πεδίο της μάχης έφιπποι και ξεκούραστοι αλλά τη στιγμή της σύγκρουσης ξεπέζευαν και εντάσσονταν στις τάξεις των οπλιτών. Η προσωπική τους δεξιότητα ήταν άχρηστη όταν υποχρεώνονταν να αντιμετωπίσουν ένα σύμπλεγμα ασπίδων και δοράτων.

Κυρτάτας Δ., *Μαθήματα από την αθηναϊκή δημοκρατία*, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, Αθήνα 2015², σ. 64.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Ακόμη κρίνεται σωστό να θεωρούνται πολίτες όσοι φέρουν οπλισμό [...] Μάλιστα το αρχαιότερο πολίτευμα στους Έλληνες μετά τη βασιλεία στηρίχθηκε στους πολεμιστές, πρώτα στους ιππείς (γιατί οι ιππείς υπερίσχυαν και υπερείχαν στους πολέμους). [...] Στη συνέχεια με την αύξηση των πόλεων και της δύναμης των οπλιτών περισσότεροι μετείχαν στο πολίτευμα. Για τον λόγο αυτό οι παλαιότεροι αποκαλούσαν δημοκρατίες τα πολιτεύματα με την τωρινή ονομασία «πολιτείες».

Αριστοτέλης, *Πολιτικά IV*, 1297b 1-15 (μτφρ. Π. Τζιώκα-Ευαγγέλου)

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Βασιζόμενοι/-ες στις γνώσεις σας αναφορικά με τον μυκηναϊκό πολιτισμό και αξιοποιώντας πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα εξής:

α. Σε ποιους τομείς του μυκηναϊκού πολιτισμού περιορίζονται οι πληροφορίες που δίνουν τα κείμενα που βρέθηκαν στα μυκηναϊκά ανάκτορα, χαραγμένα σε πήλινες πινακίδες σε γραμμική Β΄ γραφή, και πού οφείλεται ο περιορισμός αυτός; (μονάδες 12)

β. Ποια είναι η ιστορική αξία των πινακίδων αυτών; (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Έχουμε λοιπόν κάποιους σωρούς από πήλό, που καταρχήν δεν μας υπόσχονται τίποτα. Τους κάνει πολύτιμους όμως το γεγονός ότι συνιστούν μια ολότελα καινούρια πηγή αδιάβλητης πληροφόρησης για τον αρχαιότατο ελληνικό πολιτισμό. [...] Είναι βέβαια λυπηρό που οι πινακίδες δεν μας λένε τίποτα για την ιστορία των ανθρώπων που τις έγραψαν, ούτε για τη σκέψη τους. Κι όμως, μερικοί από εμάς θα εκπλαγούν ίσως, όταν ανακαλύψουν πόσα συμπεράσματα μπορούμε να αντλήσουμε από αυτές. Οι Μυκηναίοι δεν το θεώρησαν απαραίτητο να διασώσουν ούτε την ιστορία τους ούτε τη διπλωματική τους αλληλογραφία. Μας άφησαν όμως τουλάχιστον καταγραφές από τη διοίκηση των βασιλείων τους και από τη λειτουργία ορισμένων τομέων της οικονομίας τους.

Chadwick, J. *Ο Μυκηναϊκός κόσμος*, μτφρ. Κ.Ν. Πετρόπουλος, Gutenberg, Αθήνα 1997, σσ. 29-30.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Πότε τοποθετείται η εμφάνιση και ποια θεωρείται ότι είναι η προέλευση της αλφαβητικής γραφής στον ελλαδικό χώρο; (μονάδες 13)

β. Ποιος ειδικότερα είναι ο τρόπος λειτουργίας αυτού του συστήματος γραφής; (μονάδες 12)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Οι Έλληνες υιοθέτησαν την αλφάβητο λίγο μετά το 800 π.Χ. Ένα σύστημα γραφής μυκηναϊκού τύπου είχε επιζήσει στην Κύπρο, αλλά το μεγαλύτερο μέρος των Ελλήνων είχαν αποφασίσει να γράφουν «φοινικικά». Οι Έλληνες προσεκτικά έμαθαν τα ονόματα των γραμμάτων «Άλφα, Βήτα, Γάμα, Δέλτα» εκφέροντάς τα με τον δικό τους φωνητικό τρόπο και τηρώντας πάντα αμετάβλητη τη σειρά τους. [...] (Από) πού ακριβώς τα υιοθέτησαν αρχικά δεν είναι γνωστό. Και παρά το γεγονός ότι οι Έλληνες αποκαλούσαν το σύστημα «φοινικικό», μένει ακόμη αναπάντητο αν αναφέρονταν πράγματι στους Φοίνικες της Βύβλου, της Τύρου, της Σιδώνας και των αποικιών τους στην Κύπρο και την Αφρική, ή στους Αραμαίους από τη Συρία. Είναι πολύ πιθανό πως η μεταστροφή από το παλαιό σύστημα γραφής να έλαβε χώρα στην Κύπρο. [...] Μαζί με την αλφάβητο οι Έλληνες επίσης υιοθέτησαν τον πίνακα γραφής, που διατήρησε το σημαντικό του όνομα στα ελληνικά, δέλτος.

Burkert, W., *Βαθυλών, Μέμφις, Περσέπολις*, μτφρ. Π. Κουμούτση, Ενάλιος, Αθήνα 2009, σσ. 36, 38.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Το παρακάτω κείμενο αναφέρεται στη μεταστροφή της Α΄ Αθηναϊκής συμμαχίας σε ηγεμονία («αθηναϊκή αυτοκρατορία»). Με βάση το δεδομένο αυτό και αντλώντας τις απαραίτητες πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να αναφερθείτε:

α. στα γεγονότα που επιβεβαιώνουν την αλλαγή αυτή ως προς τον χαρακτήρα της συμμαχίας. (μονάδες 10)

β. στον τρόπο με το οποίο χρησιμοποιήθηκε η συμμαχία από τους Αθηναίους μετά το 454 π.Χ. καθώς και στην αντίθεση που εμφανίζει η συμπεριφορά τους σε σύγκριση με τον αναφερόμενο ως στόχο της συμμαχίας. (μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Στο μεταξύ ήδη από τη δεκαετία του 450 π.Χ. είχε αρχίσει να γίνεται όλο και πιο σαφές ότι η αντιπερσική συνομοσπονδία μετατρέποταν σε αθηναϊκή αυτοκρατορία. Το 454 π.Χ., ύστερα από ένα μεγάλο πλήγμα, όπου μια αθηναϊκή εκστρατευτική δύναμη χάθηκε κοντά στις ακτές της Αιγύπτου, το ταμείο της Δηλιακής συμμαχίας μεταφέρθηκε από τη Δήλο στην Αθήνα. Μετά από αυτό, δεν μαθαίνουμε για κάποια άλλη συνάντηση της συνέλευση της συμμαχίας, θεσμού που είχε οπωσδήποτε εκφυλιστεί¹ σε απλή σφραγίδα επικύρωσης πολιτικών αποφάσεων που παίρνονταν στην Αθήνα. [...] Ο δηλωμένος στόχος της συμμαχίας, η συγκράτηση της Περσίας, έμοιαζε να έχει επιτευχθεί. Όμως οι υποχρεωτικές ετήσιες εισφορές των κρατών-μελών στο ταμείο της συμμαχίας σύντομα ξανάρχισαν. Το ερώτημα δεν ήταν πια αν η συμμαχία είχε μετατραπεί σε αθηναϊκή αυτοκρατορία, αλλά τι είδους αυτοκρατορία ήταν αυτή.

Ober, J., *Η άνοδος και η πτώση της κλασικής Ελλάδας*, μτφρ. Μ. Λαλιώτης, Δώμα, Αθήνα 2020, σσ. 342-343.

¹ Είχε αλλοιωθεί, είχε χάσει το πραγματικό του νόημα και σκοπό.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται,

α. να παρουσιάσετε την αρχιτεκτονική δομή των θολωτών τάφων κατά τη μυκηναϊκή περίοδο. (μονάδες 10)

β. να αναφερθείτε στο σπουδαιότερο δείγμα θολωτών τάφων. (μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η πιο «αρχέγονη» ομάδα τάφων εμφανίζει όλα τα ουσιώδη αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά. Ένας βαθύς κυκλικός χώρος σκαμμένος μέσα στο βράχο. [...] Ένας μακρύς διάδρομος, ο δρόμος, οδηγεί κατωφερικά στον τάφο από τη φυσική επιφάνεια, περνώντας μέσα από την είσοδο, το στόμιον, προς το θάλαμο. Το στόμιον πλασιώνεται από μεγάλους κατεργασμένους λίθους για να δημιουργηθεί κομψότερη και πιο γερή πρόσοψη. [...] Ο Θησαυρός του Ατρέως αποτελεί το πιο φημισμένο αντιπροσωπευτικό δείγμα: ένας εκπληκτικά μακρύς δρόμος που φέρει πλευρικά τοιχώματα, [...] είσοδος με τέλεια επένδυση κατεργασμένων λίθων, [...] ένας θάλαμος κατασκευασμένος εξ ολοκλήρου από ογκόλιθους, αρκετά γερός για να αντέχει στην πίεση νερού και χώματος, ένας πλευρικός θάλαμος με δικό του υπέρθυρο και ανακουφιστικό τρίγωνο. Πιστεύεται ότι η σκοτεινή θόλος έφερε κάποτε διακόσμηση από χάλκινους ρόδακες οι οποίοι είχαν καρφωθεί στους τοίχους.

Vermeule, E., *Ελλάς, Εποχή του Χαλκού*, (μτφρ. Θεόδωρος Ξένος), Καρδαμίτσα, Αθήνα 1983, σσ. 131-132.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Αντλώντας πληροφορίες από το παρακάτω κείμενο και βασιζόμενοι στις γνώσεις σας, να παρουσιάσετε:

α. τις στρατιωτικές τακτικές επιλογές του Μ. Αλεξάνδρου κατά την εκστρατεία του στην Ανατολή. (μονάδες 13)

β. την επιστημονική διάσταση της εκστρατείας αυτής. (μονάδες 12)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο Αλέξανδρος δεν περιφρόνησε, αντίθετα ανέδειξε ικανούς διοικητές από άλλα κράτη (ο Νέαρχος που ανέλαβε τον στόλο είναι ίσως το γνωστότερο παράδειγμα), ενώ αργότερα δεν δίστασε να τοποθετήσει Πέρσες σε υπεύθυνες θέσεις. [...] Γενικότερα, στην Αρχαιότητα δεν ήταν εύκολο να αποστέλλονται διαταγές από το ένα σημείο της μάχης στο άλλο και δεν ήταν σπάνια η παρανόησή τους. [...] Ο μακεδονικός στρατός κατάφερε να απαλλαγεί σε κάποιο βαθμό από το πρόβλημα αυτό, καθώς βλέπουμε τους επιμέρους διοικητές, έχοντας σαφείς εντολές από τον Αλέξανδρο, να έχουν στις μάχες την ορθή (και ταχύτατη) κρίση ώστε να αντιδρούν στην απότομη αλλαγή των συνθηκών, χωρίς να απασχολούν τη γενική διοίκηση. Όταν ξεκίνησε για την Ανατολή [ο Αλέξανδρος], ανάμεσα στους λιγοστούς - συγκριτικά, με το εγχείρημά του- στρατιώτες, υπήρχε για πρώτη φορά στην Ιστορία και οργανωμένη «επιστημονική ομάδα» σοφών και εμπειρογνομόνων, οργανωμένη από τον Αριστοτέλη, με σαφή εντολή να συλλέξει πληροφορίες για τα πάντα και να καταγράψει κάθε ανακάλυψη.

Τσιγαρίδας, Ν., «Στρατηγική, τεχνικές μάχης και νέα όπλα» & Κώνστας, Χρ., «Το εξερευνητικό έργο του Μεγάλου Αλεξάνδρου», στο Χατζηδάκης, Γ. κ.ά., *Ο άγνωστος Μέγας Αλέξανδρος*, Αρχέτυπο, Αθήνα 2004, σσ. 91, 92, 107 (διασκευή).

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Βασιζόμενοι/-ες στις γνώσεις σας αναφορικά με το έργο του Μ. Αλεξάνδρου και αντλώντας πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποια πολιτική ακολούθησε ο Μ. Αλέξανδρος απέναντι στους νέους υπηκόους του που κατοικούσαν στα εδάφη της Ανατολής; (μονάδες 13)

β. Με ποιον τρόπο επιχείρησε να διασώσει τον ελληνικό πολιτισμό στην Ανατολή; (μονάδες 12)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Στην (πόλη) Ζαρίασπα ο Βήσσος¹ δικάστηκε τυπικά για τον φόνο του Δαρείου και καταδικάστηκε να σταλεί με κομμένα αυτιά και μύτη στα Εκβάτανα για να σταυρωθεί. Οι Έλληνες, όπως κι εμείς, θεωρούσαν τον ακρωτηριασμό βάρβαρη τιμωρία, και δεν ήταν ευχάριστη για τον Αλέξανδρο η αποδοχή της. [...] Ο οποιοσδήποτε κατακτητής μιας ξένης φυλής βρίσκεται σε σοβαρή αμηχανία. Πρέπει να προδώσει τα ιδανικά του και να εγκαταλείψει τις πεποιθήσεις του, παραδεχόμενος τα ξενότροπα έθιμα σε βάρος των δικών του; Ή θα πρέπει, όντας σκληροτράχηλος και πιστός στις αρχές του δικού του πολιτισμού, να αποκοπεί από τους νέους υπηκόους του; [...] Ο Αλέξανδρος δεν υιοθέτησε τη δεύτερη μέθοδο. Είχε φτάσει η καίρια στιγμή να διασώσει τον ελληνικό πολιτισμό στην Ανατολή. Πρόβλεψε όμως ότι αυτό δεν θα μπορούσε να γίνει από έναν ξένο, έναν Έλληνα στρατηγό ή ένα Μακεδόνα βασιλιά. Έπρεπε να τους κυβερνήσει με τις δικές τους συνήθειες. Το καλύτερο μέσο για τη διάδοση του Ελληνισμού ήταν ν' αρχίσει να δέχεται με συμπάθεια τις προκαταλήψεις τους.

Bury J.B. & Meiggs R., *Ιστορία της αρχαίας Ελλάδας*, τ. Β', Καρδαμίτσα, Αθήνα 1998, σ. 746.

¹ Βήσσοις: Πέρσης σατράπης που συνωμότησε εναντίον του Δαρείου Γ', συνελήφθη από τον Μ. Αλέξανδρο, καταδικάστηκε και εκτελέστηκε στα Εκβάτανα.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από τα κείμενα που σας δίνονται να απαντήσετε στα εξής:

α. Ποιο ήταν το αποτέλεσμα των συγκρούσεων μεταξύ των δήμων στα χρόνια του Ιουστινιανού και ποια ήταν η στάση του ίδιου του αυτοκράτορα, δηλαδή της κεντρικής διοίκησης, απέναντί τους; (μονάδες 12)

β. Ποιος φαίνεται να ήταν ο ρόλος των δήμων στην πολιτική και κοινωνική ζωή της Κωνσταντινούπολης στην εποχή του Ιουστινιανού; Να σχολιάσετε κριτικά τις απόψεις που διατυπώνονται στα δύο παραθέματα. (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ένα άλλο σύμπτωμα ήταν η βία στις πόλεις. [...] Οι δύο μεγαλύτεροι δήμοι, οι Πράσινοι και οι Βένετοι, συγκρούονταν τακτικά και ύστερα επιδίδονταν σε πυρπολήσεις. Ο κατάλογος των ταραχών είναι μακρύς, και μερικές από αυτές κατέληγαν σε τεράστιες καταστροφές, όπως ήταν ο μεγάλος διωγμός στην Αντιόχεια το 507 και η πασίγνωστη στάση του Νίκα στην Κωνσταντινούπολη το 532, που λέγεται ότι άφησε 30.000 νεκρούς και μετέτρεψε το κέντρο της πόλης σε στάχτες. [...] Όπως αποδείχτηκε πρόσφατα, οι Πράσινοι και οι Βένετοι δεν είχαν κάποιους πολιτικούς αντικειμενικούς σκοπούς, ούτε φανερά ταξικά παράπονα ή συγκεκριμένη θρησκευτική ταυτότητα.

Mango, C., *Βυζάντιο: Η αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης*, μτφρ. Δ. Τσουγκαράκης, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1999, σσ. 85-86.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Η κεντρική διοίκηση αναγκαστικά υπολόγιζε τους δήμους (Βένετους και Πράσινους) ως παράγοντες της πολιτικής ζωής και ευνοούσε άλλοτε τη μία και άλλοτε την άλλη παράταξη, έτσι που κατά κανόνα η μία από τις δύο υποστήριζε την κυβέρνηση, ενώ η άλλη περνούσε στην αντιπολίτευση. Μερικές φορές οι δύο δήμοι ενώνονταν σε κοινό αγώνα κατά της αυτοκρατορικής κυβερνήσεως, για να υπερασπιστούν την ελευθερία τους εναντίον της αυθαιρεσίας και της απολυταρχίας της διοικήσεως.

Ostrogorsky, G., *Ιστορία του Βυζαντινού κράτους*, μτφρ. Ι. Παναγόπουλος, τ. Α΄, Αθήνα, 1997, σ. 130.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Το παρακάτω παράθεμα αναφέρεται στις εξελίξεις που ακολούθησαν μετά το τέλος των Περσικών πολέμων και συγκεκριμένα στην ίδρυση της Α΄ Αθηναϊκής συμμαχίας (478/7 π.Χ.). Λαμβάνοντας υπόψη το συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο και αντλώντας πληροφορίες από το κείμενο και τον χάρτη που σας δίνεται, να απαντήσετε τεκμηριωμένα στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποια πόλη τέθηκε επικεφαλής της συμμαχίας («ξυνόδου») που συγκροτήθηκε μετά τους Περσικούς Πολέμους και ποια περιοχή επιλέχτηκε ως έδρα της συμμαχίας; Να σχολιάσετε κριτικά τη σημασία που είχε, για την ηγετίδα δύναμη, η συγκεκριμένη επιλογή.

(μονάδες 13)

β. Τι αποφασίστηκε στο πλαίσιο της συμμαχίας αυτής και ποιος ορίστηκε ως ο σκοπός της ίδρυσης της;

(μονάδες 12)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Μετά τους Περσικούς πολέμους [...] δημιουργήθηκαν θαυμάσιες προϋποθέσεις για την ίδρυση μιας νέας συμμαχίας, ανεξάρτητης, που επικεφαλής της θα ήταν η Αθήνα. Ήδη, είχε αποφασισθεί Αθηναίοι και Ίωνες σύμμαχοι να στείλουν τους αντιπροσώπους τους για τον καθορισμό των προκαταρκτικών διαδικασιών στη Δήλο, το πανάρχαιο θρησκευτικό κέντρο των Ιώνων. Η «ξύνοδος» εκείνη όρισε τους σκοπούς της Αθηναϊκής συμμαχίας και αποφάσισε την οργάνωσή της, ενώ παράλληλα αναγνώρισε την ηγετική θέση της Αθήνας. [...] Σκοπός της (Αθηναϊκής) συμμαχίας ορίστηκε πως θα ήταν να πάρουν «εκδίκηση οι Έλληνες, για όσα έπαθαν από τους βαρβάρους, λεηλατώντας τη χώρα του Πέρση βασιλέως» (ο Θουκυδίδης αυτό το χαρακτηρίζει ως πρόσχημα). Ύστερα, συμφωνήθηκε «να έχουν όλα τα μέλη της συμμαχίας τους ίδιους εχθρούς και φίλους» και έδωσαν τον απαραίτητο όρκο.

Καλογεροπούλου Α., «Η Πεντηκονταετία 479-431 π.Χ.», στο *ΙΕΕ*, τ. Γ1, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1972, σσ. 20-21 (διασκευή).

ΕΙΚΟΝΑ-ΧΑΡΤΗΣ

Χάρτης της αθηναϊκής συμμαχίας

- Επικράτεια των Αθηνών.
- Μέλη της συμμαχίας που κατέβαλλαν φόρο.
- Μέλη της συμμαχίας που παρείχαν πλοία.
- Επικράτεια Σπάρτης.
- Σύμμαχοι των Σπαρτιατών.
- Ουδέτερες περιοχές.
- Σφαίρα επιρροής των Αθηναίων.
- Σφαίρα επιρροής των Σπαρτιατών.

Τα γράμματα της ελληνικής αλφαβήτου δείχνουν τις πέντε φορολογικές περιφέρειες.

Πηγή: *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τόμος Γ1, Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., Αθήνα 1972, σσ. 104-105. Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού (<http://www.ime.gr/chronos/05/gr/politics/windows/ph12.html>)

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις αναφορικά με την εποχή του Αυγούστου (27π.Χ.-14μ.Χ) με τις απαραίτητες πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Τι αλλάζει ως προς τη διαχείριση των στρατιωτικών πραγμάτων στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία κατά την εποχή του Αυγούστου; (μονάδες 10)

β. Πώς αντιλαμβάνεστε το γεγονός ότι ο Αύγουστος διατηρούσε τον απόλυτο έλεγχο του ρωμαϊκού στρατού αν και δεν είχε το μονοπώλιο της στρατιωτικής εξουσίας; (μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η σπουδαιότερη όμως καινοτομία του Αυγούστου σε σχέση με το προηγούμενο καθεστώς της ελεύθερης πολιτείας ήταν ότι αφαιρέθηκε από τη Σύγκλητο και τη λαϊκή συνέλευση κάθε αρμοδιότητα για τα στρατιωτικά πράγματα [...]. Ο έλεγχος του στρατού ανήκε αποκλειστικά στη δικαιοδοσία του αυτοκράτορα. Βέβαια ο Αύγουστος δεν είχε το μονοπώλιο της στρατιωτικής εξουσίας. Θεωρητικά αυτή ανήκε σε όλους τους υπάτους που βρίσκονταν στη Ρώμη και σε όλους τους ανθυπάτους και αντιπραίτωρες που βρίσκονταν στις επαρχίες. Εφόσον όμως όλες σχεδόν οι στρατιωτικές μονάδες στάθμευαν σε επαρχίες που διοικούνταν από τον Αύγουστο και εφόσον η φρουρά των πραιτωριανών προοριζόταν για την προσωπική του ασφάλεια, τον απόλυτο έλεγχο στις ρωμαϊκές ένοπλες δυνάμεις είχε ο αυτοκράτορας.

Rostovtzeff M., *Ρωμαϊκή ιστορία* (μτφρ. Β. Κάλφογλου), Παπαζήση, Αθήνα 1984, σ. 198.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Πού, από ποιους και με ποιον τρόπο καθιερώθηκε η ανεξιθρησκία στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία;

(μονάδες 10)

β. Ποιοι πολιτικοί λόγοι επέβαλαν την επιλογή της ανεξιθρησκίας στους εμπνευστές της;

(μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Εγώ, ο Αύγουστος Κωνσταντίνος και εγώ, ο Αύγουστος Λικίνιος όταν ευτυχήσαμε να συναντηθούμε στο Μεδιόλανο και να συζητήσουμε όλα τα θέματα που αφορούν το κοινό συμφέρον, αποφασίσαμε ότι [...] έπρεπε πρώτα απ' όλα να τακτοποιήσουμε όσα έχουν σχέση με την ευλάβεια και τον σεβασμό προς το θείο. Δηλαδή να δώσουμε και στους χριστιανούς και σε όλους τους άλλους την ελευθερία να επιλέγουν τη θρησκεία που θέλουν, ώστε οποιαδήποτε θεότητα και οποιαδήποτε ουράνια δύναμη υπάρχει να είναι ευνοϊκή προς εμάς και σε όλους όσους είναι κάτω από την εξουσία μας.

Ευσέβιος, *Εκκλησιαστική ιστορία*, Χ, V 4-5

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να αναφερθείτε:

α. στον τρόπο με τον οποίο οργάνωσε τη φορολογική διοίκηση της αυτοκρατορίας ο Μ. Αλέξανδρος (μονάδες 15)

β. στις συνέπειες αυτής της οικονομικής πολιτικής στο νομισματικό σύστημα. (μονάδες 10)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Στο οικονομικό πεδίο ο Αλέξανδρος αφαίρεσε από τη δικαιοδοσία των σατραπών τη διαχείριση του οικονομικού τομέα και δημιούργησε με τη συνένωση περισσότερων σατραπειών περισσότερες φορολογικές περιφέρειες, θέτοντας βασικά τέρμα στο σύστημα αποθησαυρίσεως των Περσών βασιλέων και μετατρέποντας σε νομίσματα τα εκατομμύρια θησαυρούς που βρήκε στις πόλεις-έδρες των Περσών βασιλέων. Τα νομίσματα αυτά έφερε στην κυκλοφορία, κάνοντας έτσι την αρχή για τη μεγαλύτερη ανάπτυξη της νομισματικής οικονομίας στην Ανατολή. Πριν, στην Περσική αυτοκρατορία το δικαίωμα κοπής αργυρών μόνο νομισμάτων είχαν οι διάφοροι σατράπες, ενώ εκείνος δημιούργησε ενιαίο αυτοκρατορικό νομισματικό σύστημα καθορίζοντας ως αποκλειστικό βασιλικό δικαίωμα, εκτός από την κοπή χρυσών, και την κοπή αργυρών νομισμάτων [...] Την κοπή πραγματοποίησε κατά τέτοιο τρόπο, ώστε τα νομίσματα του Αλεξάνδρου να γίνουν το κύριο μέσο συναλλαγής σε όλο τον μεσογειακό κόσμο.

Wilcken, U., *Αρχαία ελληνική ιστορία*, μτφρ. Ι. Τουλουμάκος, Παπαζήση, Αθήνα 1976, σ. 339.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

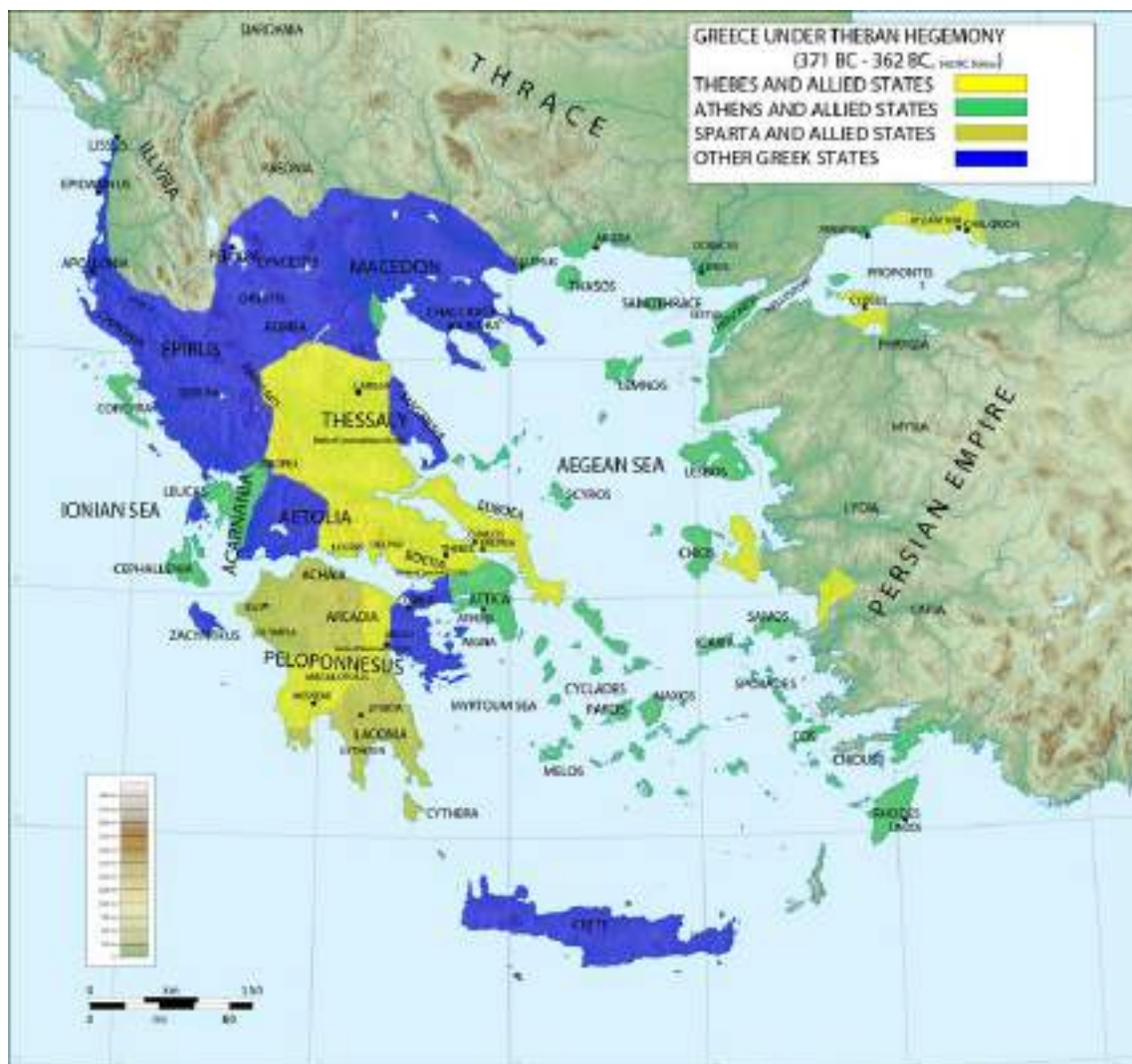
Αντλώντας πληροφορίες από τις παρακάτω ιστορικές πηγές (εικόνα-χάρτης και κείμενο) και βασιζόμενοι/-ες στις γνώσεις σας, να παρουσιάσετε:

α. την κρίση της πόλης-κράτους τον 4ο αι. π.Χ. και τον παρεμβατικό ρόλο των Περσών, όπως καταφαίνεται και από την απεικόνιση της διάσπασης των Ελλήνων. (μονάδες 13)

β. την επικράτηση της Θηβαϊκής ηγεμονίας στον ελλαδικό χώρο και την Εγγύς Ανατολή τον 4ο αι. π.Χ. (μονάδες 12)

Μονάδες 25

ΕΙΚΟΝΑ-ΧΑΡΤΗΣ

Η Ελλάδα κατά την περίοδο της Θηβαϊκής Ηγεμονίας (371-362 π.Χ.)

Πηγή: <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%80%CE%B1%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CE%BD%CF%8E%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CF%82> (προσπέλαση 14-12-2022)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Χαρακτηριστικό στοιχείο της ελληνικής ιστορίας στην περίοδο μεταξύ των Λεύκτρων (371) και της Μαντινείας (362) είναι η προσπάθεια των Θηβαίων να επεκτείνουν την επιρροή τους και στην Πελοπόννησο, να περιορίσουν τη λακωνική πολεμική κοινότητα και να καταφέρουν στη Σπάρτη το θανάσιμο πλήγμα. Η εισβολή των βοιωτικών στρατών στην Πελοπόννησο απεικόνιζε τη βαθιά αλλαγή που είχε γίνει στα εσωτερικά πράγματα της Ελλάδας: Η Σπάρτη, η άλλοτε ηγεμονική δύναμη του Ελληνισμού, βρισκόταν τώρα πια αναγκασμένη να περιορισθεί στην άμυνα. [...] Για τη διεθνή πολιτική η πάλη αυτή ανάμεσα στη Σπάρτη και στη Θήβα δεν είχε καμιά ουσιαστική σημασία. Εξάλλου και η Θήβα, παρά τη δυναμικότητα του Επαμεινώνδα και του Πελοπίδα, στους οποίους χρωστούσε την ισχύ της, δεν ήταν παρά ένα πιόνι στο παιχνίδι της περσικής πολιτικής, ακριβώς όπως και η Σπάρτη στα χρόνια μετά τη Βασίλειο ειρήνη.

Bengtson H., *Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδος* (μτφρ. Αντρέα Γαβρίλη), Μέλισσα, Αθήνα 1991, σ. 237.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποιες και κάτω από ποια ιστορική συγκυρία ήταν οι προτάσεις του Ισοκράτη προς τον Φίλιππο Β΄; (μονάδες 12)

β. Ποια ήταν, κατά τη γνώμη σας, η ιστορική σημασία των αποφάσεων του συνεδρίου που συγκλήθηκε το 337 π.Χ στην Κόρινθο; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Το επόμενο βήμα του νικητή της μάχης της Χαϊρώνειας ήταν πραγματικά απροσδόκητο. Παρουσίασε [ενν. ο Φίλιππος Β΄] στις ελληνικές πόλεις-κράτη το σχέδιο μιας ομοσπονδιακής ένωσης γι' αυτές, να το μελετήσουν κατά τη διάρκεια των χειμερινών μηνών. Ο Ισοκράτης, που εκείνη τη στιγμή ήταν ενενήντα οκτώ χρόνων, έγραψε μια επιστολή παροτρύνοντάς τον να τερματίσει τον μανιακό ανταγωνισμό και τον επεκτατισμό που είχαν επιδείξει ως τότε οι ελληνικές πόλεις-κράτη, να τις οδηγήσει σε ομόνοια και να κηρύξει πόλεμο ενάντια στην Περσία. [...] Την άνοιξη του 337 το σχέδιο που είχε υποβάλει ο Φίλιππος έγινε δεκτό από όλες τις ελληνικές πόλεις-κράτη του ηπειρωτικού ελλαδικού χώρου εκτός από τη Σπάρτη, όπως επίσης έγινε δεκτό από πολλές πόλεις-κράτη των νησιών του Αιγαίου, σε μια συνάντηση των αντιπροσώπων όλων των Ελλήνων που πραγματοποιήθηκε στην Κόρινθο. Εκεί ο ίδιος ο Φίλιππος απευθύνθηκε στο συνέδριο των αντιπροσώπων. Η ομοσπονδιακή ένωση των Ελλήνων υιοθετήθηκε. Τα μέλη της καινούριας συμμαχίας των Ελλήνων παρουσιάζονταν ως «οι Έλληνες».

Hammond, N., *Το θαύμα που δημιούργησε η Μακεδονία*, μτφρ. Φ. Κ. Βώρος, Παπαδήμα, Αθήνα 1995, σ. 178.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται, να αναφερθείτε:

α. στη συγκρότηση του ομηρικού οίκου. (μονάδες 12)

β. στην οικονομική δραστηριότητα που σχετίζεται με αυτόν. (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ο οίκος, [...] περιλαμβάνει επίσης όλα εκείνα τα άτομα -είτε πρόκειται για ελεύθερους είτε για δούλους- τα οποία εξαρτώνται άμεσα από τον επικεφαλής του οίκου (όλους εκείνους τους υπηρέτες στους οποίους έχουν ανατεθεί τα πολλά και διάφορα καθήκοντα που απαιτούνται από την οικονομική ζωή του οίκου). [...] Ο οίκος περιλαμβάνει και περιουσιακά στοιχεία κάθε είδους, τα οποία στην πράξη δεν μπορούν να χωριστούν από την ανθρώπινη ομάδα, αφού εξασφαλίζουν την υλική της ύπαρξη. Επομένως η γη, τα κτίρια, τα ζώα, τα κάθε είδους αποθέματα, ο εξοπλισμός και ούτω καθεξής αποτελούν όλα μέρος του οίκου.

Austin, M.M., Vidal-Naquet, P., *Οικονομία και κοινωνία στην αρχαία Ελλάδα*, Δαίδαλος, Αθήνα 1998, σ. 67.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Όλοι οι οίκοι επιδίωκαν την αυτάρκεια τους. Γι' αυτό τον σκοπό συνδύαζαν γεωργία και κτηνοτροφία, προσπαθούσαν να έχουν ποικιλία καλλιεργειών και ζώων, στο μέτρο των δυνατοτήτων, τους και τα μέλη τους έκαναν όλες τις εργασίες [...]. Η επιδίωξη της αυτάρκειας και των κλειστών κυκλωμάτων ήταν αποτέλεσμα μαζί και αίτιο της ανυπαρξίας εμπορίου γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων και ειδών ανάλογων με εκείνα που κατασκευάζονταν μέσα στους οίκους. [...] Οι δούλοι, οι πρώτες ύλες, τα έτοιμα προϊόντα πολυτελείας αγοράζονταν με την αντιπαροχή ζώων, άλλων πρώτων υλών και άλλων ειδών πολυτελείας, αλλά, σε τελευταία ανάλυση, ό, τι εισαγόταν στον οίκο είχε ως αντίκρισμα την εξαγωγή αριθμού ζώων που περίσσευαν.

Σακελλαρίου, Μ., «Η αποκρυστάλλωση του ελληνικού κόσμου: Εθνική και πολιτική ανασύνταξη (1125 - 700 π.Χ.)», στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Β΄, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1971, σσ. 38-39.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Αντλώντας πληροφορίες από το παρακάτω κείμενο και βασιζόμενοι/-ες στις γνώσεις σας:

α. να αναφερθείτε στις πηγές προέλευσης των δούλων κατά την ομηρική εποχή, δίνοντας ένα παράδειγμα για την κάθε περίπτωση (μονάδες 10)

β. να σχολιάσετε κριτικά τις δυνατότητες κοινωνικής ανέλιξης που ένας δούλος μπορούσε, υπό προϋποθέσεις, να αποκτήσει εντός του οίκου. (μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Στα ομηρικά ποιήματα ο πόλεμος είναι ο κύριος παράγοντας δουλείας, αφού όταν κυριεύεται μια πόλη, οι γυναίκες και τα παιδιά γίνονται λάφυρα του νικητή. Η πειρατεία παίζει επίσης σημαντικό ρόλο: τον νεαρό Εύμαιο τον απήγαγαν Φοίνικες έμποροι-πειρατές, με τη συνεργία μιας δούλης από τη Σιδώνα, την οποία επίσης είχαν απαγάγει πειρατές από την Τάφο. Η Οδύσσεια αναφέρει ακόμη μια δούλη που γεννήθηκε στον οίκο του Οδυσσέα: η Μελανθώ η κόρη του Δόλιου, η οποία φέρθηκε με αγνωμοσύνη στην Πηνελόπη, που την ανέθρεψε από την παιδική της ηλικία σαν να ήταν παιδί της. Τα ποιήματα [ενν. η Ιλιάδα και η Οδύσσεια] δεν αναφέρουν καμία περίπτωση χειραφέτησης¹ δούλου. Ένας δούλος όμως απολαμβάνει ενίοτε² κάποια αυτονομία -ο Εύμαιος είχε αγοράσει έναν δούλο με δική του πρωτοβουλία και με δικά του έξοδα-, και ένας καλός κύριος ξέρει να ανταμείβει τους πιο αφοσιωμένους υπηρέτες, παραχωρώντας τους έναν κλήρο γης, ένα σπίτι και μια γυναίκα.

Carlier, P., *Ο Όμηρος*, μτφρ. Αν. Κεφαλά, Πατάκης, Αθήνα 2005, σ. 187.

¹ απελευθέρωση/ απόκτηση πλήρους αυτονομίας

² κάποιες φορές

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Ο παρακάτω λόγος εκφωνήθηκε από τον Μ. Αλέξανδρο στους Μακεδόνες βετεράνους στρατιώτες το 323 π.Χ. Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με πληροφορίες που θα αντλήσετε από το κείμενο να αναφέρετε και να σχολιάσετε κριτικά:

α. δύο φράσεις, με τις οποίες παρουσιάζονται οι εσωτερικές μεταρρυθμίσεις του Φιλίππου ως έργο εκπολιτισμού. (μονάδες 12)

β. τα σημεία, στα οποία γίνεται αναφορά στη μάχη της Χαιρώνειας (338 π.Χ.) και τα αποτελέσματά της. (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο Φίλιππος, λοιπόν, αφού σας παρέλαβε περιφερόμενους και φτωχούς, να βόσχετε λίγα πρόβατα στα βουνά, ντυμένοι με προβιές, και να πολεμάτε για να τα εξασφαλίσετε με δυσκολία εναντίον των Ιλλυριών και των Τριβαλλών και των γειτόνων Θρακών, αντί για προβιές σας έδωσε να φοράτε χλαμύδες, και σας κατέβασε από τα βουνά στις πεδιάδες, και σας έκανε ικανούς να πολεμάτε τους βάρβαρους γείτονές σας, έτσι που να στηρίζετε την ασφάλειά σας όχι τόσο στην οχυρότητα των τόπων σας, αλλά στην προσωπική σας ανδρεία. Και σας έκανε κατοίκους πόλεων, και σας εφοδίασε με νόμους και ήθη χρηστά. [...] Και τους Αθηναίους και τους Θηβαίους, που καιροφυλακτούσαν πάντα να επιτεθούν στη Μακεδονία, τους ταπείνωσε σε τέτοιο βαθμό, ώστε, αντί να καταβάλλετε εσείς φόρους στους Αθηναίους και να είστε υπήκοοι των Θηβαίων, να ζητούν εκείνοι από εμάς να τους παράσχουμε ασφάλεια. Κι αφού κατέβηκε στην Πελοπόννησο, διευθέτησε εκεί τα πράγματα. Κι όταν αναγορεύτηκε αρχηγός με απόλυτη εξουσία όλης της υπόλοιπης Ελλάδας για την εκστρατεία εναντίον του Πέρση βασιλιά, απέδωσε αυτή τη δόξα όχι στον εαυτό του αλλά στο κοινό των Μακεδόνων.

Αρριανός, *Αλεξάνδρου Ανάβασις*, 7.9

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

«Το φαινόμενο της συγκέντρωσης της γης σε λίγους είναι ένα από τα χαρακτηριστικά της κρίσης του ομηρικού κόσμου».

α. Αφού ελέγξετε την εγκυρότητα της παραπάνω πληροφορίας, με βάση το κείμενο που σας δίνεται, να αναφερθείτε στους λόγους που οδήγησαν στο φαινόμενο αυτό. (μονάδες 13)

β. Ποια από τις πληροφορίες του κειμένου επιβεβαιώνεται από τα αρχαιολογικά δεδομένα στην περίπτωση της Αργολίδας; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένες αναφορές από τις δύο πηγές. (μονάδες 12)

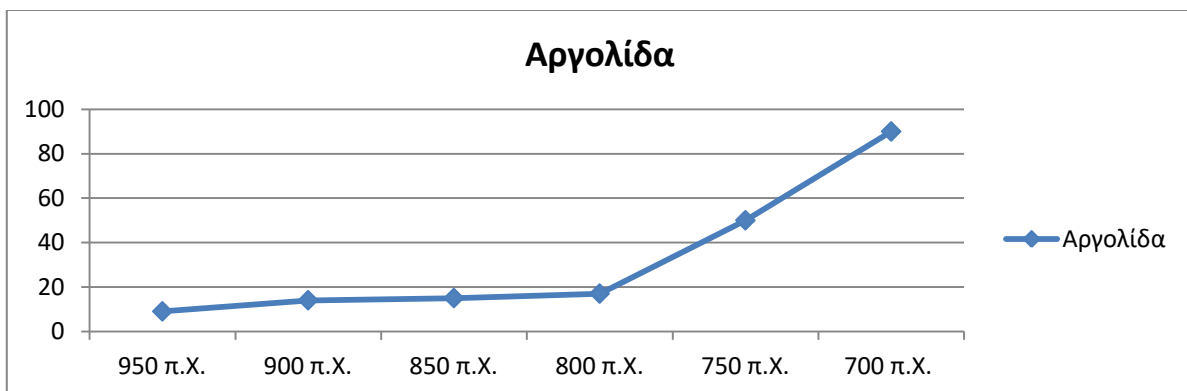
Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Πολλές περιοχές της Ελλάδας φαίνεται πως από τον 8^ο αιώνα και μετά υπέφεραν από υπερπληθυσμό. [...] Οι δυσκολίες που προκαλούσε αυτό το γεγονός επιδεινώνονταν από την ανεπαρκή αξιοποίηση του εδάφους, την άνιση κατανομή της γης και από τη συνήθεια να διαιρούν και να μοιράζονται τα κτήματα οι κληρονόμοι, μια πρακτική που τη βλέπουμε ήδη στον Όμηρο και στον Ησίοδο. Τέτοιες μοιρασιές έφερναν σε μειονεκτική θέση τους μικρούς γαιοκτήμονες, που κινδύνευαν να εξαθλιωθούν αν διαιρούσαν συνεχώς τη γη τους. Ιδιαίτερα, υπήρχε η απληστία των πλούσιων και ισχυρών γαιοκτημόνων, που είχαν παντού την εξουσία κι επιζητούσαν να μεγαλώσουν τα κτήματά τους και ν' αυξήσουν το μέγεθος της εξαρτώμενης από αυτούς εργατικής δύναμης.

Austin, M.M., Vidal-Naquet, P., *Οικονομία και Κοινωνία στην Αρχαία Ελλάδα*, μτφρ. Τ. Κουκουλιός, Δαίδαλος, Αθήνα 1998, σ. 92.

ΓΡΑΦΗΜΑ

Ο αριθμός των τάφων ανά γενιά στην Αργολίδα

Πηγή: Snodgrass, A., *Archaic Greece*, Berkeley 1980

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Αντλώντας στοιχεία από το παρακάτω κείμενο και αξιοποιώντας τις γνώσεις σας:

α. να παρουσιάσετε τις αποφάσεις του συνεδρίου της Κορίνθου (337 π.Χ.) ανάμεσα στον Φίλιππο Β΄ και στις ελληνικές πόλεις (μονάδες 15)

β. να εξηγήσετε τη σημασία των αποφάσεων του συνεδρίου αυτού για τον ελληνισμό.

(μονάδες 10)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Συνασπισμοί ανάμεσα σε μερικές πόλεις-κράτη για στρατιωτικούς σκοπούς είχαν κατά καιρούς σχηματιστεί και την έννοια της γενικής ειρήνης ανάμεσα στις ελληνικές πόλεις-κράτη την είχαν εκμεταλλευτεί κατά καιρούς η Σπάρτη και η Θήβα, προκειμένου να προωθήσουν τη δική τους ηγεμονία και μάλιστα με περσική οικονομική βοήθεια. Αλλά (...) όταν το Συνέδριο των Ελλήνων, το Κοινό των Ελλήνων, προχώρησε σε συμμαχία με τους Μακεδόνες (τους Έλληνες του βορρά) και έδωσε στον Φίλιππο την αρχηγία των δυνάμεων του Κοινού των Ελλήνων για την ετοιμαζόμενη εκστρατεία, είχε στην πραγματικότητα δημιουργηθεί μία στρατιωτική ένωση που ήταν σε θέση να εγγυηθεί την ειρήνη σε όλον τον Ελληνισμό της ηπειρωτικής και νησιωτικής ελληνικής γης· ήταν επίσης σε θέση ο συνασπισμός αυτός να ελευθερώσει τις ελληνικές πόλεις-κράτη στη Μικρά Ασία και να εξασφαλίσει την έξοδο του πλεονάζοντος ελληνικού πληθυσμού προς την Ασία, γιατί ο πληθυσμός αυτός με την παρουσία του στον ελληνικό χώρο συνέβαλλε στην ένταση των εσωτερικών ταραχών στις ελληνικές πόλεις-κράτη.

Hammond, N., *Το θαύμα που δημιούργησε η Μακεδονία*, μτφρ. Φ.Κ. Βώρος, Παπαδήμα, Αθήνα, σ. 181.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Αντλώντας πληροφορίες από τα παρακάτω κείμενα και βασιζόμενοι/-ες στις γνώσεις σας:

α. να αναφερθείτε στην προσωπικότητα του Περικλή (μονάδες 10)

β. να παρουσιάσετε τις παρεμβάσεις του στην κατεύθυνση της ενίσχυσης του δημοκρατικού πολιτεύματος στην Αθήνα. (μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Όσον καιρό κυβερνούσε αυτός [ο Περικλής] στην πολιτεία και ήταν ειρήνη, την οδηγούσε με μετριοπάθεια και τη διαφέντευε με ασφάλεια· και δυνάμωσε η πολιτεία με την αρχηγία του περισσότερο παρά ποτέ. [...] Η αιτία ήταν πως εκείνος, επειδή είχε μεγάλη επιρροή από το αξίωμά του και την ισχυρή του διάνοια, και ήταν φως φανερό σε όλους πως δεν μπορούσε να διαφθαρεί με χρήματα, συγκρατούσε το πλήθος χωρίς να τους αφαιρέσει την ελευθερία τους, και δεν άφηνε να τον παρασύρουν αυτοί, παρά τους οδηγούσε ο ίδιος, επειδή δεν κέρδιζε τη δύναμή του με άπρεπα μέσα και με ρητορεία που κολάκευε τις ορμές τους, αλλά μπορούσε, από τη μεγάλη εκτίμηση που του είχαν να τους εναντιωθεί και να προκαλέσει και την οργή τους ακόμα.

Θουκυδίδης, *Ιστορίαι*, 2.65.5-10, μτφ. Έλλη Λαμπρίδου. Στο https://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/anthology/content.html?m=1&t=186

(ανάκτηση: 02/01/2023)

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Υπό την καθοδήγηση του Περικλή η Εκκλησία του Δήμου ψήφισε μια σειρά από νόμους, οι οποίοι αποτελούσαν ένα μεγάλο βήμα προς την καθιέρωση του πιο δημοκρατικού πολιτεύματος που υπήρξε ποτέ. Οι νόμοι αυτοί [...] προέβλεπαν ότι η επιλογή για τα περισσότερα δημόσια αξιώματα θα γινόταν με κλήρωση. [...] Όλοι οι δημόσιοι αξιωματούχοι θα είχαν σύντομη θητεία και θα υποβάλλονταν σε αυστηρό έλεγχο. [...] Το δημοκρατικό ιδεώδες απαιτούσε τη συμμετοχή της πλειοψηφίας των πολιτών στη λήψη αποφάσεων, αλλά οι φτωχοί δεν ήταν σε θέση να συμμετάσχουν αν δεν αμείβονταν. Για να αντιμετωπίσει αυτό το πρόβλημα, ο Περικλής εισήγαγε έναν νόμο ο οποίος ενέκρινε αυτές τις αμοιβές [...] στους

δικαστές στα μέλη της Βουλής των Πεντακοσίων, στους άρχοντες, σε όλα τα κληρωτά αξιώματα και σε όσους υπηρετούσαν στο πεζικό και στο ναυτικό.

Κέϊγκαν, Ντ., *Περικλής ο Αθηναίος και η γέννηση της δημοκρατίας*, μτφ. Όλγα Παπακώστα, Ωκεανίδα, Αθήνα 2005, σσ. 101-103.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Αντλώντας πληροφορίες από το παρακάτω κείμενο και βασιζόμενοι/-ες στις ιστορικές γνώσεις σας, να παρουσιάσετε:

α. τους άρχοντες της Ρώμης κατά την περίοδο της Res publica, αναφέροντας τη χρονική διάρκεια της θητείας τους και τις αρμοδιότητές τους. (μονάδες 13)

β. τη λειτουργία των συλλογικών οργάνων εξουσίας κατά την ίδια περίοδο. (μονάδες 12)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η εκδίωξη της ετρουσκικής δυναστείας δεν έφερε ριζικές αλλαγές στο πολιτειακό καθεστώς της Ρώμης. [...] Η μόνη σημαντική θεσμική καινοτομία ήταν η ακόλουθη: η νικήτρια αριστοκρατική τάξη κατέργησε το αξίωμα του αιρετού βασιλιά και όρισε στη θέση του δύο αιρετούς άρχοντες-πραιτωρες (praetores) ή υπάτους (consules) με μονοετή θητεία και απόλυτη εξουσία σε θέματα στρατιωτικά, πολιτικά, θρησκευτικά. Όταν πάντως υπήρχε ανάγκη, ήταν δυνατό ν' αναβιώσει η βασιλική εξουσία στο πρόσωπο ενός δικτάτορα. Βέβαια για την άσκηση αυτού του έκτακτου αξιώματος προβλεπόταν από το πολίτευμα το περιορισμένο διάστημα των έξι μηνών. Παράλληλα μεγαλύτερη πολιτική σημασία αποκτούν η Σύγκλητος και η λαϊκή συνέλευση. Ως τότε οι πολίτες συνέρχονταν για να επικυρώσουν απλώς τα βασιλικά διατάγματα. Τώρα η συνέλευση του λαού ψηφίζει με ένα «ναι» ή ένα «όχι», όταν οι ύπατοι υποβάλλουν στην κρίση τους θέματα για λήψη απόφασης σε κρίσιμα θέματα.

Rostovtzeff, M., *Ρωμαϊκή Ιστορία*, μτφ. Β. Κάλφογλου, Παπαζήση, Αθήνα 1984, σ. 40.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα και αξιοποιώντας τις ιστορικές γνώσεις σας, να απαντήσετε τεκμηριωμένα στα εξής:

α. Ποια ήταν τα συστατικά στοιχεία της «πόλης-κράτους»; (μονάδες 10)

β. Ποιες ήταν οι επιδιώξεις των πολιτών; (μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Η κοινωνική οντότητα που προήλθε από τη συνένωση περισσότερων χωριών είναι η πόλη, μια κοινωνική οντότητα τέλεια, που μπορούμε να πούμε ότι πέτυχε τελικά την ύψιστη αυτάρκεια: συγκροτήθηκε για να εξασφαλίζει τη ζωή, στην πραγματικότητα όμως υπάρχει για να εξασφαλίσει την καλή ζωή.

Αριστοτέλης, *Πολιτικά*, Α.2.5. (μετφρ. Δ. Λυπουρλής)

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Οι γεωγραφικές συνθήκες της Ελλάδας συνέβαλαν πραγματικά στη μόρφωση της ιστορικής φυσιογνωμίας της. Ο φυσικός κατακερματισμός¹ καθορίζει ή τουλάχιστον ευκολύνει τον πολιτικό κατακερματισμό. [...] Σύμφωνα με τον συγγραφέα των Πολιτικών (τον Αριστοτέλη), οι Έλληνες πέρασαν από τρία στάδια. Η πρώτη κοινότητα, που διατηρείται σε όλες τις εποχές με το να είναι φυσική [...] είναι η οικογένεια (οικία). Από την οικογένεια αναπτύχθηκε το χωριό (ή ή κώμη): Τέλος με το συνεταιρισμό² αρκετών χωριών σχηματίζεται το ολοκληρωμένο κράτος, η τέλεια κοινωνία, η πόλη.[...] Να λοιπόν γιατί ο άνθρωπος, ο οποίος μόνο μέσα στην οικογένεια μπορεί να αρχίσει να αναπτύσσεται, δεν μπορεί να φτάσει στην ολοκλήρωσή του παρά μόνο μέσα στην πόλη, και επομένως είναι «ὄν πολιτικόν».

Glottz, G., *Η ελληνική «πόλις»*, μτφρ. Αγνή Σακελλαρίου, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1981, σσ. 11, 12.

¹ χωρισμός, διάσπαση σε επιμέρους τμήματα

² συννοικισμός

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Λαμβάνοντας υπόψη τις πληροφορίες από το παρακάτω κείμενο και αξιοποιώντας τις ιστορικές γνώσεις σας:

α. να παρουσιάσετε και να εξηγήσετε την εξωτερική πολιτική του Φιλίππου Β΄.

(μονάδες 12)

β. Ποιο πολιτικό γεγονός ήταν το αποτέλεσμα της πολιτικής που εκείνος ακολούθησε και ποια η σημασία του για τον ελληνισμό;

(μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο Φίλιππος στάθηκε πολύ αυστηρός απέναντι στη Θήβα που λιποτάκτησε απ' αυτόν την τελευταία στιγμή. Η Θήβα έχασε την ηγεμονία της στη Βοιωτία· όσοι απ' τους αρχηγούς της επανάστασης δεν είχαν καταφέρει να ξεφύγουν, θανατώθηκαν· και μια μακεδονική φρουρά τοποθετήθηκε στην Καδμεία. Ο Φίλιππος επίσης θεώρησε σκόπιμο να τοποθετήσει φρουρά στη Χαλκίδα και στην Κόρινθο. Η Αθήνα, από την άλλη μεριά, που του είχε αντιταχθεί με τη μεγαλύτερη συνέπεια, δέχτηκε αναπάντεχη εύνοια. [...] Με πρόσκλησή του τα διάφορα κράτη της κεντρικής και νότιας Ελλάδας έστειλαν αντιπροσώπους σε ένα συνέδριο στην Κόρινθο. Συμφωνήθηκε ότι τα κράτη θα είναι ανεξάρτητα και αυτοκυβέρνητα, απαγορεύτηκαν οι παράνομες εκτελέσεις ή εξορίες, κανένα κράτος δεν έπρεπε να δίνει καταφύγιο σε εξόριστους αγωνιστές και τα πλοία όλων των κρατών θα μπορούσαν να πλέουν ελεύθερα στις θάλασσες· με λίγα λόγια όλα τα κράτη έπρεπε να διατηρήσουν την ειρήνη.

Botsford & Robinson, *Αρχαία Ελληνική Ιστορία*, μτφρ. Σ.Ι.Τσιτσώνη, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1985, σσ. 350-351.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Αντλώντας στοιχεία από το παρακάτω κείμενο και αξιοποιώντας τις γνώσεις σας, να αναφερθείτε:

α. στα χαρακτηριστικά της γραμμικής Β΄ γραφής. (μονάδες 15)

β. στο περιεχόμενο των κειμένων που σώζονται στις μυκηναϊκές πινακίδες γραμμένα σε αυτή τη γραφή. (μονάδες 10)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Όλο αυτό το γραφικό σύστημα είναι δύσκαμπτο, αλλά αρκετά εξυπηρετικό για το είδος του υλικού που περιέχουν τα αρχεία. Κύρια ονόματα και τρέχουσες λέξεις γράφονται με συλλαβογράμματα, που έχει καθιερωθεί συμβατικά να τα αποδίδουμε με συλλαβές χωρισμένες με παύλες. Αυτές οι μεταγραφές μας δίνουν μόνο ένα πρώτο νήμα, για να αναζητήσουμε τις δυνατές ερμηνείες των λέξεων. [...] Σε πινακίδα της Κνωσού γίνεται λόγος για 237 άνδρες: Πρόκειται για κάτι σαν απογραφή του δυναμικού ενηλίκων ανδρών. Υπάρχει επίσης κατάλογος οικοδόμων τεσσάρων διαφορετικών περιοχών, αλλά οι ομάδες είναι ολιγάριθμες, και δεχόμαστε ότι αυτοί είναι οι τεχνίτες, όχι οι απλοί εργάτες. Στο άλλο μισό μέρος της ίδιας πινακίδας φαίνεται ότι καταγράφεται μια εμπορική πράξη για αγορά αλατιού με ανταλλαγή σε είδος. Πιο συχνά βρίσκουμε πινακίδες με καταστάσεις πληρωμής διάφορων επαγγελματικών ομάδων σε κριθάρι, αλλά ο αριθμός των μελών τους δεν προσδιορίζεται.

Chadwick, J., *Ο Μυκηναϊκός κόσμος*, μτφρ. Κ. Ν. Πετρόπουλος, Gutenberg, Αθήνα 1997, σσ. 59 και 151.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Αντλώντας πληροφορίες από το παρακάτω κείμενο και αξιοποιώντας τις γνώσεις σας, να αναφερθείτε:

α. στη στάση του Οκταβιανού στο ζήτημα της οργάνωσης του πολιτεύματος. (μονάδες 10)

β. στα αξιώματα που συγκέντρωσε ο ίδιος στο πρόσωπό του. (μονάδες 15)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο Αύγουστος, παρά το ότι θεωρούσε τη στρατιωτική ισχύ το θεμέλιο της εξουσίας, την απέρριπτε ως το πιο απεχθές μέσο επιβολής της. Στο χαρακτήρα του αλλά και στην πολιτική που επέλεξε άρμοζαν καλύτερα τα πλέον αξιοσέβαστα αξιώματα της παλαιάς ρωμαϊκής δημοκρατίας, τα οποία κατάφερε να συγκεντρώσει στο πρόσωπό του. Με την προσεκτική τακτική του επέτρεψε στη Σύγκλητο να του αναθέσει εφ' όρου ζωής το αξίωμα του υπάτου, πρακτική η οποία υιοθετήθηκε και για όλους τους διαδόχους του [...]. Στα αξιώματα αυτά ο Αύγουστος προσέθεσε με την επιδέξια πολιτική του τους αξιοσέβαστους και μεγαλοπρεπείς τίτλους του ανώτατου ποντίφηκος και του κήνσορος (τιμητή). Με τον πρώτο πέτυχε να ασκεί έλεγχο στα θρησκευτικά ζητήματα, ενώ με τον δεύτερο τα ήθη και τις περιουσίες του Ρωμαϊκού λαού.

Gibbon, E., *Η παρακμή και πτώση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας*, μτφρ. Αργύρης Παπαβασιλείου, Ελεύθερη Σκέψις, Αθήνα 2003, σσ. 107-109.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις αναφορικά με τη γραμμική Β΄ γραφή και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποιες πληροφορίες αντλούμε, με την αποκρυπτογράφηση της γραμμικής Β΄ γραφής, αναφορικά με τη γλώσσα στην οποία είναι γραμμένα τα κείμενα αυτά; (μονάδες 12)

β. Ποια εικόνα σχηματίζουμε για τη στρατιωτική οργάνωση των μυκηναϊκών βασιλείων;

(μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η γλώσσα των κειμένων της γραμμικής Β΄, η λεγόμενη μυκηναϊκή, είναι ελληνική διάλεκτος και μάλιστα σε γενικές γραμμές κοινή στα κείμενα όλων των περιοχών, αν και διάφοροι γραφείς χρησιμοποιούν και παραλλαγές γλωσσικών τύπων, που ανήκουν μάλλον στη μητρική τους διάλεκτο. Δεν είναι εύκολο να συνάγουμε από τα κείμενα την κοινωνική διαστρωμάτωση του ελεύθερου πληθυσμού. Γενικά μπορούμε να πούμε πως ο μυκηναϊκός κόσμος διαθέτει μια πολύ εξελιγμένη πολεμική τέχνη. Τα δύο βασικά χαρακτηριστικά της είναι ο βαρύς οπλισμός πολλών πολεμιστών και το πολεμικό άρμα. Θα έπρεπε να θεωρήσουμε τα δύο αυτά χαρακτηριστικά ως σημάδια σημαντικής κοινωνικής διαφοροποίησης· τα άλογα, το πολεμικό άρμα, ο βαρύς οπλισμός στοιχίζουν πολύ και συνεπώς περιορίζονται κατά κανόνα στους εύπορους. Φαίνεται όμως ότι στα μυκηναϊκά βασίλεια το ίδιο το κράτος αναλάμβανε τα έξοδα. Στην Κνωσό και στην Πύλο οι απογραφές περιλαμβάνουν καταλόγους θωράκων, ξιφών κλπ, κυρίως όμως αρμάτων και εφεδρικών τροχών· καταγράφουν επίσης παραχωρήσεις αρμάτων σε ορισμένα πρόσωπα κατά εκατοντάδες.

Gschnitzer F., *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Κοινωνίας*, μτφρ. Α. Χανιώτης, ΜΙΕΤ 2011, σσ. 43 & 55.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποια η αφορμή και ποια τα βαθύτερα κίνητρα των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών του Τιβέριου Γράκχου αναφορικά με την αναδιανομή δημόσιας γης; (μονάδες 12)

β. Ποια ήταν η αντίδραση των συγκλητικών και κατά πόσο ήταν δικαιολογημένη; (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Με αφορμή τα προβλήματα δομής του στρατού ο Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος επιδίωξε να μεταρρυθμίσει την αγροτική βάση της ρωμαϊκής κοινωνίας εγκαθιστώντας άπορους ακτήμονες σε δημόσιες γαίες (*ager publicus*). Αυτές όμως κατά το μεγαλύτερο μέρος τις κατείχαν μέλη της ιθύνουσας τάξεως, συγκλητικοί ειδικότερα, που γι' αυτό αντιδρούσαν έντονα στο μεταρρυθμιστικό μέτρο, παρόλο που αυτό ήταν σε γενικές γραμμές διατυπωμένο συντηρητικά. Με κωλυσιεργίες¹ προσπαθούσαν να ματαιώσουν την ψήφιση του νομοσχεδίου, υποκινώντας τον συνάρχοντα του Γράκχου, δήμαρχο Γάιο Οκτάβιο, να προβάλει ένσταση εναντίον της προτάσεως. Ο Γράκχος όμως κατήγγειλε την ένσταση ως αντίθετη προς τα συμφέροντα του δήμου και καθαίρεσε τον αντίπαλο δήμαρχο. Αλλά η ενέργεια αυτή ήταν αντίθετη προς όλες τις καθιερωμένες αρχές: κανείς άρχων δεν μπορούσε να καθαιρεθεί κατά το έτος της θητείας του. Ο Τιβέριος Γράκχος παραβίαζε έτσι το πολίτευμα.

Eck, W., «Το Ρωμαϊκό πολίτευμα κατά τους αυτοκρατορικούς χρόνους», στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΣΤ΄, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1976, σσ. 26-27.

¹ Φέρνοντας συνεχώς εμπόδια

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποιοι ήταν οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής του Φίλιππου Β΄; (μονάδες 12)

β. Πώς οργάνωσε τον μακεδονικό στρατό ο Φίλιππος Β΄; (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Τις πρώτες εκστρατείες του εναντίον των Θρακών και των Ιλλυριών ο Φίλιππος τις είχε επιχειρήσει για δύο λόγους: για ν' αποθαρρύνει τους λαούς αυτούς να κάνουν επιδρομές εναντίον της Μακεδονίας και, δεύτερο, για να τους απωθήσει, να ξαναπάρει τα ωφέληματα των κατακτήσεών τους. [...] Ως το 356 π.Χ. ο Φίλιππος είχε επεκτείνει τη χρήση ενός μακρού όπλου από το πεζικό στο Εταιρικό Ιππικό. Αυτό που τότε λεγόταν *σάρισα*, και που εμείς μπορούμε να το ονομάσουμε λόγχη, είχε μήκος 9 πόδια, με μία λεπίδα κοφτερή στο κάθε άκρο (η βαρύτερη μεταλλική λεπίδα ήταν προς τα πίσω)¹ και περίπου 5 πόδια¹ από αυτό το συνολικό μήκος εκτείνονταν προς τα εμπρός του σαρισοφόρου, ο οποίος κρατούσε το όπλο αυτό με το ένα του χέρι σε θέση ισορροπίας [...]. Ο Φίλιππος συγκρότησε επίσης σώματα ελαφρού ιππικού, που οι «πρόδρομοί» τους ήταν οπλισμένοι και αυτοί με *σάρισα*.

Hammond, N., *Το θαύμα που δημιούργησε η Μακεδονία*, μτφρ. Φ. Κ. Βώρος, Παπαδήμα, Αθήνα 1995, σσ. 156, 157.

¹ Μονάδα μήκους.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να εξηγήσετε:

α. πώς επικράτησε και διατηρήθηκε η τυραννίδα σε πολλές ελληνικές πόλεις-κράτη κατά την αρχαϊκή εποχή. (μονάδες 15)

β. τις περιστάσεις που οδήγησαν τελικά στην ανατροπή των περισσότερων τυράννων.

(μονάδες 10)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Και οι τύραννοι πάλι, όσοι ήταν στις ελληνικές πόλεις, καθώς απέβλεπαν αποκλειστικά στο συμφέρον τους, δηλαδή στην προσωπική τους ασφάλεια και την ανάπτυξη του οίκου τους, διοικούσαν τις πόλεις όσο μπορούσαν πιο συντηρητικά, κι έτσι τίποτα αξιόλογο δεν συντελέστηκε από αυτούς, εκτός ίσως από κάποιες μεμονωμένες επιτυχίες εναντίον γειτόνων τους· όπως στη Σικελία, όπου οι τύραννοι έφθασαν να έχουν μεγάλη δύναμη. Έτσι από όλες τις πλευρές η Ελλάδα εμποδιζόταν για πολύ καιρό, κι ούτε από κοινού μπορούσε να επιχειρήσει κάτι αξιόλογο αλλά και χωριστά κατά πόλεις παρουσιαζόταν άτολμη. Τελικά όμως οι περισσότεροι αλλά και οι τελευταίοι τύραννοι, όχι μόνο της Αθήνας αλλά και της υπόλοιπης Ελλάδας, η οποία σχεδόν παντού, και πρωτύτερα από την Αθήνα, είχε κυβερνηθεί από τυράννους, ανατράπηκαν από τους Λακεδαιμονίους, με εξαίρεση τους τυράννους της Σικελίας...

Θουκυδίδου Ιστορία, Α΄ 17-18, μτφρ. Ν. Σκουτερόπουλος, Πόλις, Αθήνα 2011, σ. 53.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Αντλώντας πληροφορίες από το παρακάτω κείμενο και βασιζόμενοι/ες στις γνώσεις σας, να παρουσιάσετε:

α. τα δημόσια κτήρια της Αλεξάνδρειας, σημαντικού ελληνιστικού κέντρου της Αιγύπτου.

(μονάδες 12)

β. το πολιτικό σύστημα της πόλης σε συνδυασμό με το γενικότερο σύστημα διακυβέρνησης των ελληνιστικών βασιλείων.

(μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η Βιβλιοθήκη περιείχε σχεδόν πεντακόσιες χιλιάδες κυλίνδρους παπύρου και διευθυντές της στάθηκαν ολόκληρη σειρά από μεγάλους επιστήμονες: ο Ζηνόδοτος από την Έφεσο, μελετητής του Ομήρου· ο Απολλόδωρος ο Ρόδιος· ο Ερατοσθένης από την Κυρήνη, ίσως ο μεγαλύτερος βιβλιοθηκονόμος, πολυμαθής γεωγράφος· ο Αριστοφάνης από το Βυζάντιο, και αυτός μελετητής του Ομήρου. Βασιλικά και δημόσια κτίρια δέσποζαν στην πόλη. Ακριβώς στο κέντρο της βρισκόταν ο τάφος του Αλεξάνδρου· κοντά στο Μουσείο και τη Βιβλιοθήκη ήταν τα ανάκτορα με τους κήπους τους και οι στρατώνες για τους βασιλικούς φρουρούς. [...] Η Αλεξάνδρεια χωριζόταν σε πέντε τομείς, που είχαν τα ονόματα των γραμμάτων του αλφαβήτου, και οι διάφορες εθνικότητες είχαν την τύχη να συναγελάζονται σε ομάδες (πολιτεύματα). Την πιο σπουδαία από αυτές αποτελούσαν οι Έλληνες, γιατί αυτοί ήταν οι πολίτες. Το πολιτικό τους σύστημα δεν ήταν διαφορετικό από εκείνο της πόλης-κράτους· ο λαός χωριζόταν σε φύλα και δήμους, διάλεγε τους δικούς του αξιωματούχους και ψήφιζε νόμους με τη συνέλευση και τη βουλή του.

Botsford & Robinson, *Αρχαία Ελληνική Ιστορία*, μτφ. Σ.Ε.Τσιτσώνη, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1985, σ. 486.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται,

α. να παρουσιάσετε τα κυριότερα αίτια του δεύτερου ελληνικού αποικισμού (8^{ος}-6^{ος} αι. π.Χ.).

(μονάδες 12)

β. να αναφερθείτε στη σχέση των αποικιών με τις μητροπόλεις.

(μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ Α

Ο Θουκυδίδης λέει πως το κύριο αίτιο του αποικισμού ήταν η αναζήτηση γης και αυτό, από άποψη πολύ γενική, φαίνεται να είναι σωστό. [...] Φαινόταν πολύ εύλογο να πιστεύουμε ότι σε πολλά μέρη στη Δύση, όπως ιδιαίτερα στις Συρακούσες, η εισαγωγή ελληνικής κεραμικής από τους εγχωρίους είχε αρχίσει προτού φτάσουν εκεί άποικοι και ήταν λογικό να συμπεράνουμε από αυτό πως το εμπόριο ήταν παράγοντας σπουδαίος, αν όχι αποφασιστικός, για την αποστολή των αποίκων. [...] Είδαμε πως αυτή την εποχή επικρατούσε γενικά η αριστοκρατική μορφή διακυβερνήσεως. [...] Μ' αυτές τις περιστάσεις υπήρχαν στους ανθρώπους ισχυρές παρορμήσεις να εγκαταλείψουν τη γενέτειρα πόλη τους [...] και να συμμετάσχουν στην ίδρυση μιας νέας πολιτείας, όπου θα μπορούσαν να άρχουν οι ίδιοι.

Bury, J.B. & Meiggs, R., *Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδος μέχρι τον θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου*, μτφρ. Κ. Ν. Πετρόπουλος, Καρδαμίτσα, Αθήνα 1978, σσ. 106-107.

ΚΕΙΜΕΝΟ Β

Οι αποικίες της εποχής εκείνης ιδρύθηκαν από πόλεις, γι' αυτό και διαφέρουν από τους συνοικισμούς της δεύτερης χιλιετίας. Ο αποικισμός γινόταν τώρα από μια «μητρόπολη», με την οποία η νέα κοινότητα διατηρούσε τη σχέση θυγατρικής πόλεως. [...] Η νέα κοινότητα ήταν πόλη όπως ακριβώς η μητρόπολη. [...] Ωστόσο ως πολιτική κοινότητα, ως «πόλις», ήταν κατά κανόνα ανεξάρτητη από αυτήν. [...] Ο πολίτης της αποικίας δεν ανήκε πλέον στο σώμα των πολιτών της μητροπόλεως. [...] Θετική επίδραση στην περαιτέρω ανάπτυξη των αποικιών είχε

επίσης το γεγονός ότι αυτές δεν διοικούνταν από την μητρόπολη, αλλά από τους πολίτες που ήταν εγκατεστημένοι εκεί.

Wilcken, Ul., *Αρχαία ελληνική Ιστορία* , μτφ. Ι. Τουλουμάκου, Παπαζήση, Αθήνα 1976, σσ. 119-120.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από τα κείμενα που σας δίνονται,

α. να παρουσιάσετε την οικονομική πολιτική του Μ. Αλεξάνδρου. (μονάδες 13)

β. να αναζητήσετε τα βαθύτερα πολιτικά κίνητρα των επιλογών του. (μονάδες 12)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η οικονομία της Περσικής Αυτοκρατορίας βασιζόταν στο ότι οι χωρικοί και οι δουλοπάροικοι στη γη του βασιλιά -οι βασιλικοί λαοί- πλήρωναν φόρους (θεωρητικά) στο βασιλιά σε μετρητά ή σε είδος. Πιθανόν, όμως, οι μεγάλοι γαιοκτήμονες να συνέλεγαν οι ίδιοι τους φόρους από τα κτήματά τους και να πλήρωναν στους σατράπες ένα καθορισμένο ποσό, από το οποίο οι σατράπες αφαιρούσαν το κόστος διοίκησης και απέδιδαν το υπόλοιπο στο βασιλιά. [...] Ο Αλέξανδρος τα άλλαξε όλα. Οι οικονομικοί επόπτες του όφειλαν να συλλέγουν τους φόρους απευθείας από τους χωρικούς και να τους αποδίδουν στο Θησαυροφυλάκιο με βάση υπολογισμούς που παρέμεναν αναλλοίωτοι και βασίζονταν στο παλαιό παραδοσιακό σύστημα. [...] Οι ελληνικές πόλεις όφειλαν, επίσης, να πληρώνουν φόρους στον βασιλιά. [...] Ο Αλέξανδρος είχε καθυποτάξει τους Πέρσες. [...] Επιθυμούσε πάντως να είναι βασιλιάς και των Μακεδόνων και των Περσών. Θα συμφιλίωνε το ελληνικό με το βαρβαρικό στοιχείο - κατά τον Ερατοσθένη, θα δημιουργούσε ένα αρμονικό σύνολο. Κανείς δεν είχε σκεφτεί κάτι παρόμοιο έως τότε.

Tarn, W.W, *Ο Αλέξανδρος πίσω από τον Μέγα*, μτφρ. Μ. Δραγούμης, Καθημερινή, Αθήνα 2014, σσ. 72-97.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Αντλώντας πληροφορίες από το παρακάτω κείμενο και βασιζόμενοι στις γνώσεις σας, να παρουσιάσετε:

α. τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού δικαίου κατά την αρχαϊκή εποχή. (μονάδες 13)

β. τη βασική στόχευση (σκοπό) που είχε το πολίτευμα της τυραννίας κατά την ίδια χρονική περίοδο στον ελλαδικό χώρο. (μονάδες 12)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Το καταγεγραμμένο ελληνικό δίκαιο αποδίδει τις διατάξεις του ισχύοντος εθιμικού νόμου, φυσικά με ορισμένες, σημαντικές ή ασήμαντες, τροποποιήσεις των νομοθετών. Πίσω από κάθε εντολή, ιδιαίτερα στον τομέα του ποινικού δικαίου, διακρίνεται η διάθεση προς ακριβή καθορισμό ενός παγίου μέτρου κρίσεως, ώστε να μην εξαρτάται αυτό από την αυθαίρετη σκέψη των δικαστών. Επανειλημμένα διαφαίνονται παιδαγωγικές τάσεις στη νομοθεσία. [...] Οι τύραννοι πρόσφεραν στην ελληνική πολιτεία αυτό που χρειαζόταν περισσότερο από κάθε τι άλλο, μια ενιαία, με συνειδητούς στόχους διαχείριση της κυβερνητικής εξουσίας, στον τομέα της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, της εξουσίας που μέχρι τότε ήταν κατακερματισμένη και γινόταν όργανο των διαφόρων οικογενειακών συμφερόντων της αριστοκρατίας. [...] Η εικόνα της πρώιμης ελληνικής τυρραννίδος είναι πολύχρωμη και πολύπλευρη. Ακόμα και το μίσος, που έτρεφαν κατά των τυράννων στα κατοπινά χρόνια, δεν κατόρθωσε να απαλείψει τη θύμηση των μεγάλων εκείνων ανδρών, που είχαν δράσει κατά τη νεανική περίοδο του Ελληνισμού.

Bengtson, H., *Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδος* (μτφρ. Αντρέα Γαβρίλη), Μέλισσα, Αθήνα 1991, σσ. 107-108.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να αναφερθείτε:

α. στη γένεση και τη διάδοση της Κοινής Ελληνικής γλώσσας, κατά την ελληνιστική περίοδο. (μονάδες 15)

β. στη χρήση της γλώσσας αυτής. (μονάδες 10)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο όρος *Κοινή* χρησιμοποιείται για να δηλωθεί η γλώσσα που διαμορφώθηκε από το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου (323 π.Χ.) ως την εποχή του Ιουστινιανού. [...] Εξελίχθηκε με βάση την Αττική διάλεκτο σε μία «εκτός ομάδας» γλώσσα, την οποία χρησιμοποιούσαν για τις ευρύτερες επικοινωνιακές τους ανάγκες οι υπόλοιποι Έλληνες και οι ξένοι. [...] Η Κοινή που διαμορφώθηκε γύρω στα χρόνια της γέννησης του Χριστού δεν είχε καμία σχέση με τις προηγούμενες κοινές γλώσσες: μιλιόταν σε ολόκληρη την ανατολική λεκάνη της Μεσογείου και βρισκόταν σε χρήση στην καθημερινή επικοινωνία, το εμπόριο, τη διοίκηση και τη λογοτεχνία. [...] Οι κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου συνέβαλαν στο να αποκτήσει η Ελληνική γλώσσα παγκόσμια ακτινοβολία και να διαδοθεί ως τα ενδότερα της Ασίας.

Χαραλαμπάκης, Χ., (2000), *Γένεση και πηγές της κοινής*, στο Μ. Ζ. Κοπιδάκης (επιμ.), *Ιστορία της ελληνικής γλώσσας*, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, Αθήνα, σσ. 94 – 95.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Συνδυάζοντας τις ιστορικές σας γνώσεις με τις απαραίτητες πληροφορίες από το κείμενο που σας δίνεται, να αναφερθείτε:

α. στο περιεχόμενο του αγροτικού νόμου που ψηφίστηκε επί δημαρχίας Τιβέριου Γράκχου στη Ρώμη. (μονάδες 15)

β. στην αντίδραση των συγκλητικών στις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες του Τιβέριου Γράκχου. (μονάδες 10)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Η πρώτη ανοιχτή σύγκρουση στη ρωμαϊκή κοινότητα ξέσπασε το έτος 133 π.Χ.. [...] Ο δήμαρχος Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος πέτυχε να ψηφιστεί στη συνέλευση του λαού ένας αγροτικός νόμος ο οποίος αποσκοπούσε στην ανανέωση της ρωμαϊκής αγροτικής τάξης. [...] Τα κτήματα που αποδεσμεύονταν, χάρη στον περιορισμό του μεγέθους της ιδιοκτησίας, θα μοιράζονταν ανάμεσα στους φτωχούς γεωργούς σε κλήρους μεγέθους 30 πλέθρων, οι οποίοι όμως θα έπρεπε να παραμείνουν στο εξής κρατική ιδιοκτησία. Αυτό υποδήλωνε η καταβολή ενός μικρού ενοικίου έτσι ώστε οι κλήροι να μην είναι δυνατό να αγοράζονται από τους πλούσιους γαιοκτήμονες. [...] Ωστόσο η αντίσταση των πλουσίων ήταν σφοδρότερη απ' όσο αναμενόταν. Όταν ο Τιβέριος Γράκχος προσπάθησε να επανεκλεγεί δήμαρχος για το επόμενο υπηρεσιακό έτος, οι αντίπαλοι του οργάνωσαν μία μαζική σφαγή κατά την οποία φονεύθηκαν ο δήμαρχος και πολλοί οπαδοί του.

Alföldy, G., (2009), *Ιστορία της Ρωμαϊκής κοινωνίας* (μτφρ. Άγγελος Χανιώτης), Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα, σσ. 140-143.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Ποιο ήταν το νομοθετικό έργο του Ιουστινιανού και ποια η σημασία του; (μονάδες 12)

β. Ποια ήταν η θρησκευτική πολιτική του Ιουστινιανού; (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Με ανυπέρβλητη καθαρότητα και σαφήνεια το ρωμαϊκό δίκαιο, όπως κωδικοποιήθηκε από τους βυζαντινούς νομομαθείς, ρυθμίζει ολόκληρη τη δημόσια και ιδιωτική ζωή του κράτους, όπως και του πολίτη και της οικογένειάς του, τις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους καθώς και τις οικονομικές συναλλαγές και τις περιουσιακές σχέσεις τους. [...] Οι νομομαθείς του Ιουστινιανού, όχι μόνο συνέπτυξαν αλλά και σε μερικά σημεία τροποποίησαν το κλασικό ρωμαϊκό δίκαιο, έτσι ώστε το κωδικοποιημένο δίκαιο να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνικής τάξεως και να εναρμονισθεί με τις εντολές της χριστιανικής ηθικής [...]. Σε πολλές περιπτώσεις, ιδιαίτερα στο οικογενειακό δίκαιο, η χριστιανική αντίληψη οδήγησε σε πιο ανθρωπιστικές νομικές αντιλήψεις. Από την άλλη πλευρά η δογματική αποκλειστικότητα της χριστιανικής θρησκείας είχε ως συνέπεια να αποστερηθούν από κάθε νομική προστασία η ετερόδοξοι¹. Οι αρχές της ελευθερίας και της ισότητας των ανθρώπων, που διακηρύσσονταν από το νομοθετικό έργο του Ιουστινιανού, δεν εφαρμόστηκαν στην πράξη με απόλυτη συνέπεια.

Ostrogorsky, G., *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους*, Ιστορικές Εκδόσεις Στέφανος Βασιλόπουλος, Αθήνα 1993, σ. 142-143.

¹ Άτομα που έχουν διαφορετικό θρησκευτικό δόγμα.

ΙΣΤΟΡΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

3^ο ΘΕΜΑ

Με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις και αντλώντας στοιχεία από το κείμενο που σας δίνεται, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα:

α. Πώς μεταβλήθηκε το πολίτευμα στα χρόνια του Ιουστινιανού; (μονάδες 12)

β. Ποια ήταν η θρησκευτική πολιτική του Ιουστινιανού; (μονάδες 13)

Μονάδες 25

ΚΕΙΜΕΝΟ

Στους εξωτερικούς κινδύνους προστέθηκαν και οι βίαιες εσωτερικές αναταραχές. Ανάμεσα στην κεντρική εξουσία και στις πολιτικές οργανώσεις του λαού ξέσπασε ένας άγριος αγώνας που κορυφώθηκε τον Ιανουάριο του 532 στην Κωνσταντινούπολη με τη φοβερή στάση του Νίκα. [...] Σε διαβουλεύσεις με τους Βενέτους ο Ναρσής¹ διέσπασε την ενότητα των επαναστατών, ενώ ο Βελισάριος² εισέβαλε στον Ιππόδρομο με ένα στρατιωτικό άγημα που ήταν πιστό στον αυτοκράτορα και κατατρόπωσε τους ανυποψίαστους επαναστάτες. [...] Έτσι ο βυζαντινός δεσποτισμός νίκησε τους δήμους³, που ενσάρκωναν το τελευταίο υπόλειμμα στις ελευθερίες των πολιτών. [...] Ο Ιουστινιανός ήταν ο τελευταίος ρωμαίος αυτοκράτορας του βυζαντινού θρόνου. Ταυτόχρονα όμως ήταν ο χριστιανός μονάρχης, ο διαποτισμένος από τη συνείδηση της «ελέω Θεού⁴» εξουσίας του. [...] Κανένας αυτοκράτορας από την εποχή Θεοδοσίου Α΄⁵ δεν επιδόθηκε με τόσο ζήλο στην εκχριστιάνιση της αυτοκρατορίας και στην εκρίζωση της εθνικής θρησκείας⁶.

Ostrogorsky, G., *Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους*, Ιστορικές Εκδόσεις Στέφανος Βασιλόπουλος, Αθήνα 1993, σ. 137-138 & σ. 143.

¹ Βυζαντινός στρατηγός, στην υπηρεσία του Ιουστινιανού.

² Βυζαντινός στρατηγός, στην υπηρεσία του Ιουστινιανού.

³ Δήμοι ήταν οι ομάδες των οπαδών του ιπποδρόμου, οι οποίες, στη διάρκεια του 5ου και του 6ου αιώνα, εξελίχθηκαν σε πολιτικές οργανώσεις. Οι Πράσινοι και οι Βένετοι, που ήταν οι κυριότεροι δήμοι, εκπροσωπούσαν διαφορετικές πολιτικές τάσεις.

⁴ Πολιτική αντίληψη σύμφωνα με την οποία ο μονάρχης έχει λάβει την εντολή της εξουσίας από τον Θεό, στον οποίο και μόνο λογοδοτεί.

⁵ Ρωμαίος Αυτοκράτορας (379-395 μ.Χ.).

⁶ Η ειδωλολατρία.